

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ตำราที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดที่จะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการศึกษา
 - 1.2 แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
 - 1.3 นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล
 - 1.4 หลักการบริหารสถานศึกษาตามโครงสร้างโรงเรียนนิติบุคคล
2. การบริหารงานวิชาการ
 - 2.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.3 หลักการบริหารงานวิชาการ
 - 2.4 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ
3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการ
 - 3.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับผู้นำ
 - 3.2 ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ
 - 3.3 บทบาทของผู้นำทางการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
 - 3.4 หน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
4. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

เขต 2

- 4.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 4.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 4.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 4.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 4.7 การนิเทศการศึกษา
- 4.8 การแนะแนวการศึกษา
- 4.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

4.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

4.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

4.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษาในสถานศึกษา

1. ความหมายของการศึกษา

การศึกษา มีผู้ให้ความหมายไว้ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 2) ให้ความหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่า การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดย การถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

วิทยากร เชียงกูล (2546, หน้า 67) ให้ความหมายการศึกษา หมายถึง กระบวนการซึ่งจัดให้มนุษย์ได้รับการสอน ทำให้เขาได้รับความเชื่อ ความรู้ อารมณ์และค่านิยม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม

สอบครูตอทอดอม (2549, กันยายน 7) ได้รวบรวมความหมายของการศึกษา ที่นักการศึกษาไทยและต่างประเทศ ไว้ดังนี้

ม.ล.ปิ่น มาลากุล กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องหมายที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวบุคคล

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า การศึกษา หมายถึง การพัฒนาบุคคลและสังคมที่ทำให้คนได้มีการเรียนรู้ และพัฒนาขึ้นไปสู่ความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

รุสโซ (Rousseau) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่าการศึกษาคือ การปรับปรุงคนให้เหมาะกับโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปหรืออาจกล่าวได้ว่า การศึกษาคือการนำความสามารถในตัวบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์

แฮร์บาร์ต (Herbart) ให้ความหมายของการศึกษาว่าการศึกษาคือ การทำพลเมืองให้มีความประพฤติดี และมีอุปนิสัยที่ดีงาม

เฟรอเบล (Froebel) การศึกษา หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กเพื่อให้เด็กพัฒนาตนเอง

ดิวอี้ (Dewey) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้หลายความหมาย คือ 1) การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่เตรียมตัวเพื่อชีวิต 2) การศึกษาคือความเจริญงอกงาม 3) การศึกษาคือกระบวนการทางสังคม และ 4) การศึกษาคือการสร้างประสบการณ์แก่ชีวิต

กู๊ด (Good) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ 3 ความหมาย คือ 1) การศึกษาหมายถึงกระบวนการต่างๆที่บุคคลนำมาใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถ เจตคติความประพฤติที่ดีมีคุณค่าและมีคุณธรรมเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม 2) การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่ทำให้บุคคลได้รับความรู้ ความสามารถจากสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนจัดขึ้น และ 3) การศึกษาหมายถึงการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระเบียบให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปความหมายการศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดย การถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม สร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ปรัชญา เวสารัชช, 2545, หน้า 5 – 12)

2.1 ความหมาย ความจำเป็น วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด ความประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพนี้จะทำให้สังคม มีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป เนื่องจากการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการมีรูปแบบขั้นตอน กติกาและวิธีการดำเนินการมีทรัพยากรต่างๆ สนับสนุน และต้องมีกระบวนการประเมินผลการจัดการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ด้วย ทั้งนี้ ผลผลิตของการจัดการศึกษาได้แก่ผู้ที่ได้รับการศึกษา ส่วนผลลัพธ์หรือผลสะท้อนสุดท้ายคือ พลเมืองมีคุณภาพ และสังคมมีสภาพที่พึงประสงค์

2.1.2 ความจำเป็นของการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดการ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้ผู้ได้รับไปทำ โดยมีเป้าหมาย ไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้คุณภาพ เพราะยอมทำให้การศึกษาไม่มีทิศทาง ไม่เป็นระบบ ไม่คุ้มค่า และหากจัดผิดพลาดก็ยากที่จะแก้ไขเพราะกระบวนการศึกษา เช่น ค่านิยม

ต่าง ๆ ได้ซึมซับเข้าไปในใจของผู้เรียนเสียแล้ว การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคน และเป็นการลงทุนเพื่อการอยู่รอดและพัฒนาของสังคม ทั้งนี้เพราะการศึกษาส่งผลกระทบต่อและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการและเทคโนโลยีที่จำเป็นในการทำงานและการใช้ชีวิต ยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ใหม่ๆ พัฒนาการเหล่านี้ย่อมท้าทายต่อการจัดการศึกษา และได้เปิดโอกาสและให้ช่องทางการเรียนรู้แก่บุคคลจำนวนมาก โดยให้รับรู้มากขึ้นและมีเส้นขีดคั่นด้านระยะทางน้อยลงกว่าเดิม การจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะต้องการทรัพยากร (คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยี) สนับสนุนจำนวนมาก ต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันของสังคม ต้องนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง ในแง่นี้ การจัดการศึกษาจึงต้องมีการกำหนดเพื่อประกันว่ามนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ตรงตามเป้าประสงค์ร่วมกัน รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษายังมีความจำเป็น เพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้าน ที่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็น การรับผิดชอบด้านการสอน การบริหาร หรือการสนับสนุน ตัวอย่าง เช่น ครูที่ดีต้องได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างดี มีความรู้ความชำนาญ และมีคุณลักษณะเหมาะสมกับการเป็นครู การเป็นครูจึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจัดการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย การจัดการศึกษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การจัดการไม่ทันสมัย ไม่เหมาะสม ไม่คุ้มประโยชน์

ปัจจุบัน โลกก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ หรือเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจความรู้ ความรู้จึงเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ขาดไม่ได้ในสังคมสมัยใหม่ ความรู้ที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ จะช่วยแก้ปัญหาได้ และนำไปสู่การพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เป็นพลังสำคัญสำหรับการอยู่รอดและการพัฒนา ทั้งสำหรับบุคคลแต่ละคนและสำหรับสังคม ประเทศชาติโดยรวม

2.1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ในขณะที่การจัดการศึกษามุ่งเป้าหมายระยะยาวสำหรับการพัฒนาแต่ละบุคคล และการพัฒนาสังคมแต่การจัดการศึกษาโดยทั่วไปย่อมมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งบรรลุหลายประการได้แก่

- 1) ให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาวางตัวได้เหมาะสมในสังคม และมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจหรือโอกาสของแต่ละคนได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียกว่า โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาปฐมวัย ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา

2) เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมเกื้อหนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนชั้นพื้นฐานได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย เขาวนปัญญา ความสนใจที่เหมาะสม มีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป การจัดการส่วนนี้ โดยทั่วไปเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ส่วนเด็กวัยเรียนทุกระดับจะได้รับการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวระดับพื้นฐาน และเพื่อมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงานต่อไป

3) ให้โอกาสทางการศึกษา โดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาดำเนินการ ที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ผู้ที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา การจัดการศึกษาเช่นนี้มักดำเนินการโดยสถานศึกษา เฉพาะด้าน เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ หรือโดยวิธีการอื่นนอกกรอบและตามอภยาศัย เช่น ศูนย์การเรียนรู้การศึกษาในระบบทางไกล เป็นต้น

4) ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์วิจัยระดับสูงมุ่งคิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะทาง เช่น ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น ส่วนใหญ่ดำเนินการในรูปการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การดูงาน การฝึกปฏิบัติเฉพาะ เป็นต้น

5) พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล ให้เต็มตามความสามารถและตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ เน้นการพัฒนามนุษย์ในลักษณะบูรณาการ คือ ให้ความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้านทั้งทางร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา ซึ่งบางครั้งไม่สามารถดูแลให้ครบถ้วนได้ ก็ต้องจัดส่วนเสริมเติมในลักษณะการฝึกอบรมเฉพาะทาง แทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติหรือการใช้สื่อต่างๆ ช่วยส่งเสริม วัตถุประสงค์ส่วนนี้ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะและคุณภาพของผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ที่ผ่านการศึกษาดำเนินการปกติ ให้สามารถติดตามความรู้ใหม่และวิทยาการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ อย่างต่อเนื่อง วัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นตัววัดความสามารถในการจัดการของผู้บริหารจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้บริหารต้องกำหนดเกณฑ์จากวัตถุประสงค์ที่ระบุ และผู้บริหารก็จะต้องได้รับการประเมินจากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดด้วย

2.2 เป้าหมายของการจัดการศึกษา

เป้าหมายของการจัดการศึกษาในภาพรวมคือสมาชิกทุกคนในสังคม แต่เนื่องจากมวลชนเหล่านี้มีจำนวนมากมายเกินกว่าจะมืองค์กรใดสามารถจัดการศึกษาให้

ครบถ้วนครอบคลุมได้ จึงต้องมีการแบ่งตามอายุ แบ่งตามสาระเนื้อหา แบ่งตามลักษณะของบุคคล เป้าหมายของการจัดการศึกษาอาจแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

2.2.1 เด็กก่อนวัยเรียน เมื่อทารกคลอดออกจากครรภ์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ปู่ย่าตายาย ญาติ หรือคนเลี้ยงดู เป็นกลุ่มบุคคลเริ่มแรกที่ทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดู และขณะเดียวกันก็ให้การศึกษาบรมด้วย การให้การศึกษาลักษณะนี้ โดยทั่วไปยังไม่เป็นระบบ แต่เป็นธรรมชาติไม่ถือว่าเป็นการจัดการศึกษา เมื่อทารกเติบโตขึ้นพอช่วยตนเองได้แล้ว พ่อแม่ซึ่งต้องมีภาวะประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงลูก ไม่อาจดูแลบุตรได้ ก็ปล่อยให้อยู่ในการดูแลของบุคคลอื่น เช่น บุคคลในกลุ่มเครือญาติหรือจ้างคนดูแล ทางเลือกอีกประการหนึ่งคือ เมื่อเด็กอายุถึงวัยประมาณสามขวบ ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาบรมในศูนย์การเรียนรู้ปฐมวัย ศูนย์รับเลี้ยงเด็กหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งถือเป็นสถานศึกษาเบื้องต้นที่มีการจัดการศึกษา โดยมีผู้ดูแลที่ได้รับ การศึกษาบรมมาพอสมควร สถานศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้มีการจัดการศึกษาที่เป็นระบบและมีรูปแบบมากขึ้น การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ได้แก่ กิจกรรมการเคลื่อนไหวตามจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นต้น

2.2.2 บุคคลในวัยเรียน ผู้ที่อยู่ในวัยเรียนโดยทั่วไปหมายถึง ผู้ซึ่งรัฐกำหนดให้ผู้ปกครองต้องนำเข้าเรียน คือ การศึกษาภาคบังคับ โดยแต่ละประเทศกำหนดอายุไว้แตกต่างกันไปตามที่เห็นว่าเหมาะสม สำหรับประเทศไทยกำหนดให้การศึกษาระดับประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามเป็นการศึกษาภาคบังคับ และหากผู้ปกครองมีความพร้อมก็ส่งเสริมให้บุตรหลานของตน ได้เรียนต่อสูงขึ้นไปอีกตามกำลังความสามารถระดับ การศึกษาของกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้อาจแบ่งได้หลายระดับ ได้แก่

1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไป เป็นการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลในวัยเรียนในระบบโรงเรียน ในครอบครัว หรือในสถานศึกษารูปแบบอื่นในประเทศไทย การศึกษาขั้นพื้นฐานจัดตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก) ถึงชั้นมัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก) การศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ใช้เวลาประมาณสิบสองปี ในช่วงปลายของการศึกษาระดับนี้เยาวชนที่สนใจศึกษาสายอาชีพแทนที่จะศึกษาสายสามัญก็อาจเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาสายอาชีพซึ่งได้แก่โรงเรียนอาชีวศึกษาระดับต้นต่างๆ ได้

2) การศึกษาระดับอุดมศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้เรียนที่มุ่งศึกษาต่อก็อาจเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (ซึ่งรวมสถาบันอุดมศึกษาสายอาชีพพวกว่าปริญญาตรี) ในกรณีที่ศึกษาระดับปริญญาตรีก็อาจศึกษาต่อเนื่องไปตั้งแต่มัธยมศึกษาโท เอก หรือศึกษาเฉพาะด้านหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี โท เอก

2.2.3 ผู้ด้อยโอกาส หรือบุคคลลักษณะพิเศษ กลุ่มเป้าหมายนี้เป็นคนกลุ่มพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากบุคคลปกติทั่วไป สิ่งที่ทำให้แตกต่างกันนี้อาจเกิดจากฐานะทางเศรษฐกิจ คือ คนจนที่ด้อยโอกาสในการเล่าเรียนตามปกติ เช่น เด็กที่ผู้ปกครองส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน เด็กไร้ผู้อุปการะ หรือความแตกต่างอาจเกิดจากลักษณะทางร่างกายจิตใจและสมอง เช่น เด็กพิการ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ เด็กอัจฉริยะ เป็นต้น ผู้ด้อยโอกาสหรือบุคคลลักษณะพิเศษเฉพาะเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับเด็กอื่น แต่การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายนี้จำเป็นต้องจัดให้ตามรูปแบบที่เหมาะสมกับลักษณะ และความจำเป็นสำหรับกลุ่มด้วย โดยอาจต้องมีครูที่ได้รับการอบรมมาเป็นการเฉพาะในกรณีที่ผู้ด้อยโอกาสร่วมเรียนในชั้นเรียนปกติ ครูจำเป็นต้องให้ความสนใจผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใช้ความอดทน ความเมตตา ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อผู้ด้อยโอกาส สำหรับผู้บริหารที่จัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส ต้องมีความเข้าใจ มีทักษะและได้รับการอบรมมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพอเพียงในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

2.2.4 ผู้มีงานทำ ผู้ที่ประกอบอาชีพแล้ว เป็นกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่ง บุคคลเหล่านี้ได้รับการศึกษามาแตกต่างกัน และมุ่งศึกษาเพิ่มเติมโดยมีเหตุผลต่างกันไป ส่วนหนึ่งเข้าศึกษาระดับสูงขึ้นในสถาบันการศึกษาปกติหรือเข้ารับการศึกษาดูตามโครงการพิเศษ (เช่น โครงการศึกษาปกติหรือเข้ารับการศึกษาดูเฉพาะที่มีผู้จัดการบริการให้สถานที่ทำงาน โครงการศึกษาอบรมเฉพาะด้าน เป็นต้น) นอกจากนี้ หน่วยงานทางการศึกษาบางแห่ง มีการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น การศึกษาสัญจร การศึกษาผ่านสื่อโทรคมนาคม การศึกษาโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองต่างๆ การจัดการศึกษาเช่นนี้ อาจมีการรับรองวุฒิให้หรืออาจไม่เทียบวุฒิต่างเป็นทางการก็ได้ การจัดการอบรมสำหรับผู้มีงานทำนั้น รวมถึงครูซึ่งต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วย ครูจึงควรสนใจติดตามรับการอบรมตามหลักสูตรต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพของตนเอง

2.2.5 ประชาชนทั่วไป ประชาชนโดยทั่วไปถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์สำหรับการเป็นพลเมืองที่ดีและการเพิ่มพูนความคิดความอ่านของตนอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาลักษณะนี้ถือเป็นส่วนเสริมจากการที่ประชาชนได้เรียนรู้ จากสื่อมวลชน จากกลุ่มคนใกล้ชิด การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนอาจทำโดยผ่านสื่อต่างๆ ได้หลากหลาย เพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรให้รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และปรับตนเองกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายนี้เป็นการจัดการศึกษาเสริมในรูปการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหลัก เนื่องจากเป้าหมายของการศึกษามีหลากหลาย ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นพึงมีบทบาทในการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และร่วมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดบริหาร

ศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายให้ครบถ้วนและเกิดประโยชน์ ได้จริง

3. นโยบายด้านการศึกษารัฐบาลปัจจุบัน

สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2549, พฤศจิกายน 3) ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันต่อ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เกี่ยวกับการศึกษา ดังนี้ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึง การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้ คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษาและท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และ ประสิทธิภาพ

4. หลักการบริหารสถานศึกษาตามโครงสร้างโรงเรียนนิติบุคคล

การบริหารจัดการของสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่ง เรียกว่า ธรรมภิบาล มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วย หลักการดังกล่าวได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลัก คุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลัก ความคุ้มค่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 32) หลักธรรมภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการ ดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาซึ่งได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป และเป้าหมายในการจัดการศึกษา คือทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

ขอบข่ายและกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 34-38)

1. การบริหารงานวิชาการ
 - 1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
 - 1.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
 - 1.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
 - 1.7 การนิเทศการศึกษา
 - 1.8 การแนะแนวการศึกษา

- 1.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 1.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 1.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร
หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 2. การบริหารงบประมาณ
 - 2.1 การจัดทำและเสนอของบประมาณ
 - 2.2 การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.3 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผล
ดำเนินงาน
 - 2.4 การระดมทรัพยากรและลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 2.5 การบริหารการเงิน
 - 2.6 การบริหารบัญชี
 - 2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
- 3. การบริหารงานบุคคล
 - 3.1 การวางแผนกำลังคนและกำหนดตำแหน่ง
 - 3.2 การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
 - 3.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
 - 3.4 วินัยและการรักษาวินัย
 - 3.5 การออกจากราชการ
- 4. การบริหารทั่วไป
 - 4.1 การดำเนินงานธุรการ
 - 4.2 งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.3 งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
 - 4.4 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
 - 4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
 - 4.6 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 4.7 การส่งเสริม สนับสนุน ด้านวิชาการ
 - 4.8 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 4.9 การจัดสำมะโนผู้เรียน
 - 4.10 การรับนักเรียน
 - 4.11 การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตาม

- 4.12 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 4.13 งานส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
- 4.14 งานประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 4.15 การส่งเสริมสนับสนุนงานและประสานงานการศึกษาของบุคคล
ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 4.16 งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
- 4.17 การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน
- 4.18 งานบริการสาธารณะ
- 4.19 งานที่ไม่ได้ระบุในงานอื่น

การบริหารสถานศึกษา คือ การบริหารงานในสถานศึกษาที่มีขอบข่ายครอบคลุมงานในหลายด้านตามโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้มีการบริหารงานดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปแต่การบริหารสถานศึกษา เป็นการบริหารที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉะนั้นการบริหารงานวิชาการ จึงเป็นงานหลักสำหรับการบริหารงานในสถานศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ส่วน การบริหารงานในด้านต่าง ๆ เป็นงานสนับสนุนเพื่อให้การบริหารงานวิชาการดำเนินไปได้ด้วยดี

การบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงความหมายและความสำคัญของงานวิชาการ ไว้ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจหลักของสถานศึกษา

ระพี สาคริก (2545, หน้า 50-53) กล่าวถึง ความหมายของ วิชาการว่า ความจริงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีเหตุผลและสัมพันธ์อยู่กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีศูนย์รวมอยู่ในใจมนุษย์

รุจิร ภูสาระ, และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

หวน พินทุพันธ์ (2548, หน้า 7) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับ การเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผลการวัดผลและการนิเทศการสอน

ดังนั้นจึงสรุปความหมายที่กล่าวมา การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดการ ทุกอย่างในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) สูงสุดแก่ผู้เรียน โรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยงานปฏิบัติมีหน้าที่และภารกิจหลักโดยตรงในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียนและเป็นเครื่องมือชี้วัดความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย วิทยาลัยหรือโรงเรียน การที่จะดูว่าสถาบันใดมีมาตรฐานก็มักเอาผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญ งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าเอาจริงเอาจังกับการบริหารงานวิชาการเพียงใด และบุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการมากน้อยแค่ไหน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญและความสนใจกับการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรกและถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการเตรียมการ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความพร้อมอย่างทั่วถึงก่อนและจะส่งผลถึงการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนได้ บรรลุวัตถุประสงค์

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลัก มีความสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสนใจ และใช้เวลาในการบริหารมากกว่างานอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนักการศึกษา ที่กล่าวไว้ ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่า สถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทมีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึงคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิตและคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชนและสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยตัวผู้เรียนด้วยเหตุที่มีภารกิจดังกล่าว โรงเรียนจึงต้องพยายามดำเนินงานให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่คาดหวัง การดำเนินงานให้ได้ผลดังกล่าวดังกล่าวต้องอาศัยการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ อาศัยการทำงานที่เป็นระบบ มีความตระหนักว่าต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอและมีความตั้งใจจริง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่า งานวิชาการ เป็นงานสำคัญเนื่องจากงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการเรียนการสอนเป็นหัวใจของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับ

วัย จากความสำคัญที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียน ที่จะส่งผลให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเป้าหมายของนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

สมิท, และคนอื่นๆ (Smith et al., 1971, p.170) เห็นว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยทางอ้อม ในด้านการใช้เวลาในการบริหารงานและการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษางานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร โดยแยกงานออกเป็น 7 ประเภท พบว่า 1) ใช้เวลาร้อยละ 40 เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ 2) ใช้เวลาร้อยละ 20 เกี่ยวกับการบริหารบุคลากร 3) ใช้เวลาร้อยละ 20 เกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา 4) ใช้เวลาร้อยละ 5 เกี่ยวกับการบริหารการเงิน 5) ใช้เวลาร้อยละ 5 เกี่ยวกับการบริหารงานอาคารสถานที่ 6) ใช้เวลาร้อยละ 5 เกี่ยวกับการบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน และ 7) ใช้เวลาร้อยละ 5 เกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารในสถานศึกษาใช้เวลาถึงร้อยละ 40 ของเวลาทั้งหมดบริหารงานวิชาการมากกว่าใช้เวลาบริหารงานอื่นๆ

จากแนวความคิดของนักวิชาการทั้งหลาย สรุปได้ว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา เป็นงานหลักของสถานศึกษาทั้งในแง่การบริหารและการปฏิบัติงานของครู การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน

3. หลักการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารโรงเรียน งานอื่นๆ มีความสำคัญในลักษณะสนับสนุนงานวิชาการให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการบริหารงานวิชาการผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการในการบริหารงานด้านนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 23) ได้ให้หลักการบริหารงานวิชาการว่า ควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหาร ดังนี้ 1) มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน 2) ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงานวิชาการ และ 3) มีการประเมินผลงานทางวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 35)กล่าวไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2)พ.ศ.2545 มุ่งกระจายอำนาจให้การบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มาก

ที่สุด ด้วยเจตนาธรรมที่จะทำให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ซุมตักดี อินทร์รักษ์ (2547, หน้า 25) กล่าวว่า หลักการบริหารงานวิชาการต้องคำนึงถึงการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ทำให้ดีที่สุดนำไปสู่คุณภาพที่คาดหวัง คำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษา โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ คำนึงถึงประสิทธิภาพประสิทธิผลและความประหยัด การดำเนินงานทางวิชาการโดยอาศัยหลักการดังกล่าวย่อมนจะสามารถบรรลุความสำเร็จ คือความเป็นเลิศทางวิชาการ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักการบริหารงานวิชาการ ควรมีการวางแผนก่อนการดำเนินงาน การจัดทำแผนการ ส่งเสริมและควบคุมงานด้านวิชาการ อย่างมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีเทคนิควิธีการในการบริหารงานวิชาการ มีการประเมินผลงานทางวิชาการ เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4. ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่ครอบคลุมงานกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน สำหรับขอบเขตหรือขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษามีความกว้างขวางมาก ดังนั้นจึงมีนักวิชาการศึกษาหลายท่าน รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางการศึกษา ได้เสนอขอบเขตหรือขอบข่ายของงานวิชาการ ไว้ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-18) ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 9 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การบริหารการเรียนการสอน 3) การบริหารการประเมินผลการเรียน 4) การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา 5) การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ 6) การบริหารการวิจัยและพัฒนา 7) การบริหารโครงการวิชาการ 8) การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศ และ 9) การบริหารงานการประเมินผลงานทางวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 111) แบ่งขอบข่ายการบริหารงานวิชาการออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศภายใน 4) การวัดและประเมินผลการศึกษา และ 5) การประกันคุณภาพการศึกษา

อรพรรณ พรสีมา (2546, หน้า 24) กล่าวถึงขอบข่ายงานวิชาการ ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และ

เทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

รุ่ง แก้วแดง (2546, หน้า 88 –105) ได้กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ กำหนดขอบข่ายไว้ 9 ประการ คือ 1) ศักยภาพสมองกับการเรียนรู้ 2) สารแห่งการเรียนรู้ 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) หลักสูตรของสถานศึกษา 5) สื่อเพื่อการเรียนรู้ 6) การประเมินผลการเรียนรู้ 7) การจัดการศึกษาในแหล่งเรียนรู้ 8) การวิจัยในสถานศึกษา และ 9) กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 3-4) กล่าวถึงขอบข่ายของงานวิชาการไว้ดังนี้ 1) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ 2) การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน 3) การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมินผล

คณะกรรมการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 34-38) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนนิติบุคคล ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาจากการศึกษาจากนักการศึกษาหลายท่าน มีขอบข่ายดังนี้ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการ

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับผู้นำ

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (2549, สิงหาคม 13) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานของผู้นำไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีความเป็นผู้นำ (theories of leadership) มีวิธีการศึกษาความเป็นผู้นำที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1.1 ทฤษฎีเชิงคุณลักษณะผู้นำ (trait theories of leadership) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ ซึ่งผู้นำเชิงคุณลักษณะ มักจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น เช่น มีความตื่นตัวต่อความต้องการของบุคคลอื่น ความเข้าใจงาน ความคิดริเริ่ม ความพากเพียรที่จะแก้ปัญหา ความเชื่อมั่นตนเอง คุณลักษณะของผู้นำที่อยู่บนพื้นฐาน 6 ประเภท

1.1.1 คุณลักษณะทางร่างกาย เช่น อายุ ส่วนสูง รูปร่าง หน้าหนัก

1.1.2 ภูมิหลังทางสังคม เช่น การศึกษา สถานภาพทางสังคม และความคล่องตัว

1.1.3 สถิติปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างสถิติปัญญา และสถานภาพของความเป็นผู้นำ ซึ่งให้เห็นว่า ผู้นำจะมีคุณลักษณะ ความเด็ดขาดความรู้ที่เหนือกว่า

1.1.4 บุคลิกภาพ เช่น ความตื่นตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง และความซื่อสัตย์

1.1.5 คุณลักษณะทางงาน ผู้นำจะต้องมีความต้องการความสำเร็จ และมีความรับผิดชอบสูง แล้วผู้นำจะเป็นบุคคลที่มีแรงจูงใจที่สูง และต้องการความสำเร็จของงาน

1.1.6 คุณลักษณะทางสังคม ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วม กระตือรือร้น ในกิจกรรม ที่มี ความหลากหลายในสังคม

1.2 ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (behavioral theories of leadership) การศึกษาเชิงพฤติกรรมจะประกอบด้วย ดังนี้

1.2.1 พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการ และประชาธิปไตย (autocratic and democratic leadership) ผู้นำเผด็จการ จะนิยมการรวมอำนาจหน้าที่เอาไว้ และใช้อำนาจตามกฎหมาย อำนาจการให้รางวัล และ อำนาจการบังคับ ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นผู้นำประชาธิปไตย จะมอบอำนาจให้แก่บุคคลอื่น ยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก กระตุ้นการมีส่วนร่วม และใช้อำนาจความเชี่ยวชาญ และอำนาจอ้างอิง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

1.2.2 การศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan studies) เป็นการศึกษาความเป็นผู้นำโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และ ผู้ใต้บังคับบัญชากับประสิทธิภาพในการทำงาน โดยได้ศึกษาผู้นำของกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ และ ไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อพิจารณาว่าผู้นำได้กระทำอะไรบางอย่างที่แตกต่างกันระหว่าง 2 กลุ่ม ดังนี้

- พฤติกรรมแบบมุ่งคน (employee - centered behavior)

ผู้บริหารจะมุ่งความสนใจของพวกเขาไปยังการพัฒนากลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ ที่ทุ่มเทให้กับเป้าหมายการทำงานที่สูง ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจพนักงาน

- พฤติกรรมแบบมุ่งงาน (job - centered behavior)

ผู้บริหาร จะแบ่งงานเป็นประจำวันกำหนดวิธีการทำงานอย่างใกล้ชิด เน้นเทคนิคต่างๆในการทำงาน พนักงานเป็นเพียงปัจจัยที่ทำให้งานสำเร็จ

1.2.3 การศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Ohio State studies) มีความมุ่งหมาย เพื่อ พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำที่มีประสิทธิภาพและความพอใจ และผลการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยแบ่งการศึกษาผู้นำเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ผู้นำที่เริ่มจากตนเองเป็นหลัก (initiating structure) ผู้นำจะมีการกำหนดบทบาทของตนเอง และพนักงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายพิถีพิถันกับ การมอบหมายงาน คาดหวังในผลการปฏิบัติงาน

- ผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก (consideration) เป็นผู้นำที่ไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับในความคิด ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ห่วงใย เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ ช่วยเหลือเรื่องงาน

1.2.4 ตารางตาข่ายการจัดการของ เบลคและมูตัน (Blake & Mouton)(Blake and Mouton's managerial grid) (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550, มีนาคม 12).

3. การบริหารแบบเผด็จการ หมายถึง การบริหารรูปแบบ 9,1 คือ การบริหารที่มุ่งงานสูงแต่มุ่งคนต่ำ ผู้บริหารไม่พิจารณาความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา ว่า มีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายองค์การ

4. การบริหารแบบเดินทางสายกลาง หมายถึง การบริหารรูปแบบ 5,5 คือ การบริหารที่มุ่งทั้งงานและคนปานกลาง บรรยากาศในการทำงานมีความเรียบง่าย งานไม่มีประสิทธิภาพมาก คนมีกำลังใจพอควร

5. การบริหารแบบประชาธิปไตย หมายถึง การบริหารรูปแบบ 9,9 คือ การบริหารที่มุ่งทั้งงานสูง และคนสูงกลุ่มงานมีความยืดหยุ่นสูง และ บุคคลมีความผูกพันกัน

1.3 ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงสถานการณ์ (contingency theories of leadership) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ภายในสถานการณ์ บางอย่าง สไตล์ความเป็นผู้นำอย่างหนึ่งอาจดีที่สุด ภายในสถานการณ์อื่นแล้ว สไตล์ความเป็นผู้นำอีกอย่างหนึ่งอาจจะดีที่สุด

1.3.1 ทฤษฎีความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์ซี และ แบลนชาร์ด (Hersey and Blanchard's situational theories) ทฤษฎีนี้จะยอมรับพฤติกรรมของผู้นำที่เป็นอิสระจากกัน 2 แบบ พฤติกรรมมุ่งงาน และพฤติกรรมมุ่งความสัมพันธ์ ที่คล้ายคลึงกับการศึกษาของมหาวิทยาลัยไอไอโอ พฤติกรรมมุ่งงานจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำระบุนความรับผิดชอบของบุคคลอย่างเจาะจง พฤติกรรมมุ่งความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำรับฟัง ติดต่อสื่อสาร และให้ความสนับสนุนกับบุคคล ผู้บริหารสามารถเลือกสไตล์ของผู้นำ ทั้ง 4 แบบได้ เพื่อปรับให้เข้ากับความพร้อมของพนักงาน ซึ่งมีรูปแบบ ดังนี้ 1) การบอกงาน (telling) : มุ่งงานสูง ความสัมพันธ์ต่ำ ผู้นำจะระบุนงานของพนักงานอย่างรอบคอบ อธิบายสิ่งที่ต้องกระทำ และทำอย่างไร สไตล์ของผู้นำชนิดนี้จะใช้ได้ดีที่สุดเมื่อ พนักงานทั้งไม่เต็มใจ และขาดทักษะที่เหมาะสม 2) การชักจูง (selling) : มุ่งงานสูง ความสัมพันธ์สูง ผู้นำจะสั่งงาน และจะสนับสนุนความต้องการของพนักงานด้วย สไตล์ของ ผู้นำนี้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด 3) การมีส่วนร่วม (participating) : มุ่งงานต่ำ ความสัมพันธ์สูง ผู้นำจะเน้นการติดต่อสื่อสารและการสนับสนุน สไตล์แบบนี้จะเหมาะสมเมื่อพนักงานเพียงจะมีทักษะ แต่ขาดความเชื่อมั่นที่จะทำสำเร็จด้วยตัวเอง และ 4) การมอบหมายงาน (delegating) : มุ่งคนต่ำ ความสัมพันธ์ต่ำ ผู้นำจะให้ทิศทางหรือการสนับสนุนน้อย การเปิดโอกาสแก่พนักงาน ให้ทำงานสำเร็จด้วยตัวเอง สไตล์นี้จะใช้ได้ดีที่สุด กับ พนักงานที่ทั้งสามารถ และเต็มใจ

2. ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ

2.1 ความหมายของผู้นำ

อาคม วัตไชสง (2547, หน้า1-2) ได้รวบรวมและสรุปความหมายของนักการศึกษาต่างประเทศเกี่ยวกับ ความหมายของ ผู้นำไว้ เช่น กูด(Good.) ให้ความหมายว่า ผู้นำหมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง คัดเลือก ให้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าในหน่วยงาน กูดเนอร์

(Gouldner) อธิบายว่า ผู้นำหมายถึงใครก็ได้ที่พฤติกรรมของเขากระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มมีพฤติกรรมคล้ายตามเอ็ดชิตโซนี่ (Etzioni) ให้ความหมายผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สามารถทำให้บุคคลอื่นยินยอมกระทำตามเขาในทุกๆเรื่อง และสรุปความหมายของผู้นำ ไว้ว่า ใครก็ได้ที่สามารถนำคนอื่นหรือกลุ่ม โดยพฤติกรรมของเขามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนอื่น ทำให้คนอื่นมีพฤติกรรมคล้ายตามตลอดทั้งการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

สุรียน เมื่อกสกันธ์ (2550, มีนาคม 12) กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง คนที่เป็นผู้กำหนดทิศทางไปข้างหน้า โดยให้ผู้อื่นทำตาม ในสิ่งที่ตนจะชี้แนะในทิศทางที่จะไป โดยคงต้องอาศัยการพูดชักนำให้ผู้ที่ตามนั้นมีความศรัทธาในแนวความคิดนี้

เสาวนิต เสดานนท์ (2550, มีนาคม 12) กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำเช่นการชี้แนะ สั่งการและช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มีการเขียนชื่อผู้นำแตกต่างกันออกไปตามลักษณะงานและองค์การที่อยู่ เช่น ผู้บริหาร ผู้จัดการ ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ อธิการบดี ผู้บัญชาการเหล่าทัพ ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ กำนัน เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาส ปลัดกระทรวง คณบดี

บวร เทศารินทร์ (2550, มีนาคม 12) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีศิลปะที่สามารถมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น นำบุคคลเหล่านั้นไปโดยได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่อีกทั้งยังได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือและความมั่นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงจัง

ดังนั้นจึงสรุป ความหมายของผู้นำว่า คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง คัดเลือก หรือแสดงพฤติกรรมเป็นผู้นำให้ผู้อื่นในกลุ่มแสดงพฤติกรรมคล้ายตามและเกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การ

2.2 ความหมายของภาวะผู้นำ

ประเวศ วะสี (2540, หน้า 53) เห็นว่า ภาวะผู้นำ อาจมีได้ทั้งในผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าและ ผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า ผู้นำตามธรรมชาติในกระบวนการชุมชน

ประสาน หอมพูล, และทิพวรรณ หอมพูล (2540, หน้า 83) ให้ความหมายภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ตนมีอยู่ในการชักนำหรือโน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์การหรือในกลุ่มคนในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

กวี วงศ์พุม (2542, หน้า 17) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนาจการโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย

นงลักษณ์ สุทธิวัฒน์พันธ์ (2542, หน้า 16) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม เพื่อกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544, หน้า 5) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้รับรู้ว่าจะอะไรคือความสำคัญ ให้ภาพเป็นความจริงขององค์การแก่ผู้อื่น ช่วยให้เห็นทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน ภายใต้สภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก

ชัยวัฒน์ ใจจิตร (2546, หน้า 10) สรุปความหมาย ภาวะผู้นำ ไว้ว่า พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกในการใช้อำนาจหน้าที่หรืออิทธิพลที่มีอยู่ต่อผู้ร่วมงาน ในสถานการณ์ต่างๆ โดยการจูงใจให้ผู้ร่วมงานเกิดแรงจูงใจภายใน เพื่อให้ผู้ร่วมงานพึงพอใจให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจและใช้ความพยายามของตนในการปฏิบัติงาน โดยทุ่มเทกำลังความคิด กำลังความรู้ ความสามารถในการช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

อาคม วัดไชสง (2547, หน้า 3) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกในรูปของกระบวนการ ความสามารถหรือกิจกรรม ซึ่งก่อให้เกิดอิทธิพลต่อบุคคลอื่น โดยที่บุคคลอื่นจะคล้อยตามหรือปฏิบัติตามผู้นำ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

จารุวรรณ หลักคำพันธ์ (2547, หน้า 12) ได้สรุปความหมายของ ภาวะผู้นำ ว่า การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลในองค์การ ใช้ศิลปะในการจูงใจให้สมาชิกของกลุ่มร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การและสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อสมาชิกในกลุ่ม โดยมุ่งที่ประสิทธิผลของงานและสมาชิกพึงพอใจในผลสัมฤทธิ์ของงานด้วย

เฮอร์เชย์, และบลังชาร์ด (Hersey, & Blanchard, 1982, p.83) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการสร้างอิทธิพล จูงใจคนหรือกลุ่ม เพื่อให้เกิดความพยายามร่วมกัน ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

จากแนวความคิดของนักวิชาการทั้งหลายสรุปได้ว่า กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อสังคม กระบวนการหนึ่งที่มีบุคคลๆ หนึ่งสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนบุคคลอื่นให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยทางพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกในรูปของกระบวนการ ความสามารถหรือกิจกรรม ซึ่งเพราะความเป็นผู้นำไม่ได้มาจากการอุปโลกน์ หรือ การแต่งตั้งตนเอง เพื่อปฏิบัติการณ์และอำนาจการ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย

3. บทบาทของผู้นำทางการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

3.1 การเป็นผู้นำทางวิชาการ

แคมป์เบลล์, และคนอื่นๆ (Campbell, et al.,1977, pp.225-227) ภาควิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยเทนเนสซี สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ในฐานะผู้นำทางวิชาการไว้ 17 ประการ คือ

- 1) ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของโรงเรียนได้
 - 2) ส่งเสริมให้ครูนำเอาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของโรงเรียนไปปฏิบัติ
 - 3) สร้างความเชื่อมั่นว่ากิจกรรมของโรงเรียนและห้องเรียนสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของโรงเรียน
 - 4) สร้างความเชื่อมั่นว่าโครงการทางวิชาการของโรงเรียนเป็นผลมาจากผลการวิจัยและการปฏิบัติทางการศึกษา
 - 5) มีการวางแผนร่วมกับคณะครูเกี่ยวกับโครงการต่างๆทางวิชาการเพื่อให้บรรลุความต้องการของนักเรียน
 - 6) ส่งเสริมให้ครูได้นำโครงการทางวิชาการไปปฏิบัติ
 - 7) ปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูในการประเมินผลโครงการทางวิชาการของโรงเรียน
 - 8) ติดต่อสื่อสารกับครูและนักเรียนด้วยความคาดหวังที่สูงในด้านมาตรฐานวิชาการ
 - 9) ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางสังคมของนักเรียน
 - 10) ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างเชาวน์ปัญญาของนักเรียนทางสังคมของนักเรียน
 - 11) มีการจัดสรรเวลาเพื่องานวิชาการร่วมกับครูไว้อย่างชัดเจน
 - 12) ให้ความร่วมมือกับนักเรียนในการกำหนดระเบียบ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านวินัยของนักเรียน
 - 13) ร่วมมือกับนักเรียนให้มีการนำระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ปัญหาด้านวินัยนักเรียน
 - 14) ร่วมมือกับคณะครูให้มีการนำระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ปัญหาด้านวินัยนักเรียน
 - 15) มีการประชุมนิเทศคณะครูเกี่ยวกับโครงการของโรงเรียน
 - 16) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างยุติธรรม
 - 17) ช่วยเหลือครูในการพัฒนาระบบงานเพื่อให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
- การเป็นผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานเพราะผู้นำเปรียบเสมือนดวงประทีปของโรงเรียน เป็นจุดรวมแห่งพลังของบุคลากรในโรงเรียน ผู้นำจึงเสมือนหลักชัยในการดำเนินงานโดยเฉพาะต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานในส่วนรวม ความสามารถและลักษณะของผู้นำจึงมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536, หน้า 4-7) ที่กล่าวว่า ในโรงเรียนประถมศึกษาจะมีผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่เป็นผู้นำและใช้ภาวะผู้นำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้.

3.2 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536, หน้า33-35) ได้รวบรวมความคิดเห็นของนักการศึกษาต่างประเทศ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้

1) กอร์ดัน (Gorton) ได้สรุปบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนไว้ 6 ประการ คือ

- 1.1) บทบาทในฐานะผู้บริหาร
- 1.2) บทบาทในฐานะเป็นผู้นำในด้านการสอนหรือด้านวิชาการ
- 1.3) บทบาทในฐานะเป็นผู้รักษาระเบียบวินัย
- 1.4) บทบาทในฐานะเป็นผู้ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์
- 1.5) บทบาทในฐานะเป็นผู้ประเมินผล
- 1.6) บทบาทในฐานะเป็นผู้แก้ปัญหาความขัดแย้ง

2) เซอร์จิโอวานนี, และคาร์เวอร์ (Sergiovanni & Carver) ได้สรุปว่าผู้บริหารโรงเรียนควรจะแสดงความเป็นผู้นำใน 3 ประการ คือ

2.1) พฤติกรรมของผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงพฤติกรรมของผู้บริหาร ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) พฤติกรรมมุ่งมั่น คือ มุ่งในการปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้สำเร็จ และ (2) พฤติกรรมมุ่งคน คือ สนใจในบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย การยอมรับนับถือ เป็นต้น

2.2) พัฒนาคณะอื่น ได้แก่ พัฒนาทั้งครูผู้สอนและนักเรียน

2.3) หน้าที่ของผู้นำกลุ่ม ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทผู้นำของกลุ่มใน 2 ประการ คือ (1) บทบาทในการปฏิบัติภารกิจของกลุ่ม และ (2) บทบาทในการสร้างกลุ่ม

3) แคมป์เบลล์, และคนอื่นๆ (Campbell, et al.) ได้ชี้ให้เห็นว่า หน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียน คือการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน โดยสรุปภารกิจหลักไว้ ดังนี้

3.1) ผู้บริหารโรงเรียนควรจะมองเห็นการณ์ไกลและมีอิทธิพลในการพัฒนาเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน

3.2) ผู้บริหารโรงเรียนควรจะกระตุ้นและชี้นำในการพัฒนาโครงการและโปรแกรมต่างๆ เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน

3.3) ผู้บริหารโรงเรียนควรจะจัดหาและจัดสรรทรัพยากรต่างๆที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนโครงการและโปรแกรมของโรงเรียน

3.4) ผู้บริหารโรงเรียนควรจะกำหนดวิธีการและประสานงานในการนำโครงการไปปฏิบัติ

3.5) ผู้บริหารโรงเรียนควรจะเป็นตัวแทนของโรงเรียนในกิจกรรมต่างๆ

3.6) ผู้บริหารโรงเรียนควรจะมีประเมิณผลประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานของโรงเรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ เข้าใจในจุดมุ่งหมายของหน่วยงาน มีการทำงานร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง ให้คำแนะนำและประสานงาน ให้ทุกคนทำงานร่วมกันในการบริหารการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536, หน้า 10-14) ให้แนวคิดสำคัญประการหนึ่งว่า ผู้นำที่ไม่ได้เป็นผู้บริหารก็ปฏิบัติภารกิจไม่ค่อยสะดวกนักเพราะขาดอำนาจตามตำแหน่ง ผู้บริหารคนใดที่มีความเป็นผู้นำอยู่ด้วยย่อมสามารถทำให้สิ่งที่ตนรับผิดชอบ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. หน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

คราจิวิสกี้, มาร์ติน, และวอลเดน(Krajewski, Martin & Walden, 1983, pp.60-291) ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

1) จัดหาคนมีความรู้ ความสามารถ เข้ามาทำงานให้เพียงพอกับภารกิจของโรงเรียน

2) เป็นผู้นำพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาปรับปรุงครูให้เป็นครูมืออาชีพ

3) เป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีการประเมินหลักสูตร ปรับปรุง เนื้อหา ปรับปรุงสื่อ ปรับปรุงตารางการสอนของครู ปรับปรุงวิธีสอนและกิจกรรม

4) จัดบริการแนะแนวและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

5) จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน เพื่อให้มีความสามารถด้านสังคม การทำงานและการเป็นผู้นำ

6) มีการประเมินครู อาจารย์ เป็นระยะ

7) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

8) บริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

9) ดำเนินการเกี่ยวกับงบประมาณด้วยการจัดซื้อ จัดหาและใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีผลต่อคุณภาพการศึกษา

10) จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์และปัจจัยอื่นๆ ที่จะเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

อาคม วัตโรสง (2547, หน้า 83) กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทของตนให้เหมาะสมและปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความมุ่งมั่นและร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยยึดวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นหลัก ถ้าผู้บริหารแสดงบทบาทและหน้าที่ของตนได้เหมาะสมถูกต้อง จะทำให้องค์การประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุขด้วย

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2

คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 ได้วางระเบียบว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น พ.ศ. 2548 โดยให้สถานศึกษามีส่วนราชการภายในเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคล และกลุ่มบริหารทั่วไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2, 2548ข, หน้า 2)

กลุ่มบริหารงานวิชาการ ได้กำหนดให้มีการบริหารงานวิชาการดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

อำนาจ จันท์แป้น (2542, หน้า 17) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาหรือการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้วให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม

อนงค์ ตันวัฒนานันท์ (2546, หน้า 31) ได้สรุปแนวคิดของนักการศึกษาหลายคน ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร คือ การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรืออาจสร้างขึ้นใหม่โดยไม่มีพื้นฐานหลักสูตรเดิมอยู่เลยก็ได้ เพื่อให้หลักสูตรที่ใช้อยู่มีความทันสมัยต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคมโดยรวม

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 35) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นการพัฒนาแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษา ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมทั้งลำดับขั้นของประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข

เจริญ งามดี (2547, หน้า 9) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร ศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา การจัดโครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ต่างๆ การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศการใช้หลักสูตรการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนการปรับปรุงการใช้และพัฒนาหลักสูตร

ณัฐพล คำหารพล (2549, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง วิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย การนำ

หลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการ การใช้หลักสูตรให้เหมาะสม ติดตามและประเมินผล การใช้หลักสูตร และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สารระแนกกลางของ กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย จัดทำโครงสร้าง หลักสูตรและสาระต่างๆ นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน บริหารจัดการการใช้ หลักสูตร นิเทศ ติดตามและประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

1.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 46-47) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ 1) เป็นผู้ริเริ่มความคิดที่ว่า หลักสูตรไหนควรปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้น 2) เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการดำเนินการในการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร 3) เป็นผู้รวบรวมความคิดเห็น หรือความต้องการของครูและนักเรียน เกี่ยวกับ การพัฒนาหรือ เปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในกรณีที่การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงนั้นอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ ของตน และ 4) ประสานความคิดเห็นระหว่างผู้กำหนดหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตร ในกรณีที่มีการ พัฒนาหลักสูตรแล้ว และหลักสูตรจำเป็นต้องนำไปใช้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 142-144) ได้แสดงทัศนะว่า ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญที่สุดในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน และเป็นตัว จักรสำคัญในการกระตุ้นและชักนำบุคลากรในโรงเรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในด้านการบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตร การนิเทศติดตามผล การ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และการประชาสัมพันธ์

อำนาจ จันท์แป้น (2542, หน้า108-109) กล่าวว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียน มีดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจเจตนารมณ์ ของการจัดการศึกษาของชาติและท้องถิ่น 2) กำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ของสถานศึกษาและสภาพแวดล้อม 3) ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทาง ปฏิบัติการใช้หลักสูตรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการใช้ หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด 5) เป็นผู้นำทางความคิดในการพัฒนาหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นและระดับโรงเรียน 6) กำหนดโครงการกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียน การสอน 7) กำหนดโครงการพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ให้ครูใช้ความรู้ ความสามารถได้เต็มที่ และ 8) ประเมินการใช้หลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการ ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 2) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมชุมชน และท้องถิ่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา 3) การนำผลการประเมินสถานภาพสถานศึกษามาใช้กำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจเป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์โครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4) การบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5) การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 6) การนิเทศการใช้หลักสูตร 7) การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และ 8) การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 35) กล่าวถึงขอบข่ายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้ 1) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม และเป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 3) นิเทศเพื่อการพัฒนาการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา และ 4) ติดตามประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 2) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมชุมชน และท้องถิ่น 3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา 4) การนำผลการประเมินสถานภาพสถานศึกษามาใช้กำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจเป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6) โครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 7) การบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8) การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 9) การนิเทศการใช้หลักสูตร 10) การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และ 11) การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรและรายงานสำนักงานเขตพื้นที่

1.3 ปัญหาการพัฒนาหลักสูตร

อรุณ รุ่งเรือง (2548, หน้า 146) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรที่มีปัญหามาก ได้แก่ การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา

เจริญ งามดี (2547, หน้า 100) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) ผู้บริหาร ขาดความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร และ 2) ผู้บริหาร และครู ขาดการนิเทศประเมินผลการใช้หลักสูตร

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 140-141) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร ที่มีปัญหา มาก ได้แก่ 1) การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และ 3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 62) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร ที่มีปัญหา มาก ได้แก่ นำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง 1) ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร 2) การนิเทศ การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร 3) การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ 4) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.1 ความหมายการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 72) กล่าวว่า การสอนมีคำอยู่ 2 คำ ได้แก่ การเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน เป็นต้น การสอนจะดำเนินไปด้วยดีต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอน อย่างมีระบบ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) ตัวป้อน(input) หมายถึง ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาวิชา สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น

2) กระบวนการ(process) หมายถึง กระบวนการจัดการสอนเป็นการวางแผนและเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการสอนและการประเมินผลการสอน

3) ผลผลิต(products) หมายถึง ผลสมบูรณ์ของผู้เรียนจากการวัดประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ปรารถนาของผู้เรียน และเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตร เป็นต้น

วิโรจน์ ศรีโสภา (2536, หน้า 406) กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมครูและเด็กทำร่วมกันถ้าจะแยกออกเป็นสองส่วน เป็นการเรียนคือกิจกรรมที่เด็กทำและการสอนคือกิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติแล้วทั้งสองอย่างต้องทำไปพร้อมๆ กัน จึงเรียกว่า การเรียนการสอน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนจัดเพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของสถานศึกษาบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2537, หน้า 44) กล่าวว่า งานด้านการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ หรือแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ ตลอดจนถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดตารางเรียน การจัดห้องสมุดและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนให้เพียงพอกับความต้องการ

อำภา บุญช่วย(2537, หน้า 67)ได้กล่าวถึง การจัดงานวิชาการในสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีการปรับปรุงงานวิชาการให้ที่อยู่เสมอ หมายถึง งานวิชาการในด้านการเรียนการ

สอนที่สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้ 1) การจัดตารางสอน 2) การจัดทำแผนการสอน 3) การจัดครูเข้าสอน 4) การจัดครูสอนแทน 5) การแบ่งกลุ่มการเรียน และ 6) การสอนซ่อมเสริม

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 81) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยมีลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ และบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

กรมวิชาการ (2542, หน้า 6) ได้กล่าวถึง ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีในสถานศึกษา มีดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนควรเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้าน 2) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรเร่งให้ผู้เรียนได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน 3) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรให้โอกาส และเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคน ในชั้นเรียน และ 4) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองของผู้เรียน

สุมาลี จันทร์ชโล (2543, หน้า 11) กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์โดยใช้รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดโดยที่การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอนเป็นอย่างดีและดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ

อรทัย มูลคำ, และสุวิทย์ มูลคำ (2544, หน้า 12) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะลำดับขั้นตอนของรูปแบบวิธีการสอนแบบต่างๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วยกิจกรรมสองลักษณะ คือ กิจกรรมของครูและกิจกรรมผู้เรียน โดยกิจกรรมครูได้แก่การวางแผนการสอน การเตรียมการสอน การจัดเตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของการเรียน การจัดกิจกรรมในห้องเรียน และเทคนิควิธีการสอนของครู ส่วนกิจกรรมของผู้เรียน ได้แก่ การลงมือปฏิบัติขณะที่มีการเรียนการสอนซึ่งอาจเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มภายใต้การควบคุมดูแลหรือการแนะนำของครูผู้สอน

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนได้จัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอนเป็นอย่างดี ประกอบด้วยการจัดตารางสอน การจัดทำแผนการสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนการสอนตามแนวทางการดำเนินการของหลักสูตร เนื้อหาวิชา ทักษะกระบวนการ การประเมินผลและมืองค์ประกอบ ได้แก่ การเตรียมการสอน วัตถุประสงค์ของวิชา เอกสารประกอบการสอน ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนโดยวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของ

หลักสูตร และต้องมีการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงและวางแผนการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

2.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2542, หน้า 8) ได้กำหนดแนวทาง ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่ดี มีดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนต้องชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ กับความคิดรวบยอดของการสอน ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้และอยู่บน พื้นฐานของเนื้อหาและประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการสอน 2) กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็น กระบวนการที่เป็นขั้นตอนให้นักเรียนได้ฝึกทักษะของการคิด การวิเคราะห์ การเลือก การ ตัดสินใจ และทักษะอื่นๆ ที่จำเป็น3) กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีผลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนในทางที่ดีและมีประโยชน์ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน ต้องสอดคล้องกับวัยและประสบการณ์ช่วงความสนใจ ระดับวุฒิภาวะและความสามารถทาง สติปัญญาของผู้เรียน 5) กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อกลางในการบูรณาการ เนื้อหา วิชาการประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหา ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ให้เกิดความกลมกลืนในการ เรียนรู้มีความใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ 6) กิจกรรมการเรียนการสอน ต้องมีสาระที่น่าสนใจ สามารถแทรกความสนุกสนานเพลิดเพลินและต้องมีส่วนที่ท้าทายให้นักเรียนรู้จักคิด การให้ เหตุผลและการแสวงหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเอง 7)กิจกรรมการเรียนการสอน ควรสร้างและ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง ควรทำตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้8)กิจกรรมการเรียน การสอนควรมีส่วนของการพัฒนา ในเรื่องของการทำงานร่วมกัน9)กิจกรรมการเรียนการสอน ต้อง ไม่มุ่งเน้นการแข่งขันผลการแพ้ชนะมากเกินไป ทุกคนควรมีความพอใจและรู้จักการยอมรับเพื่อ พัฒนาดตนเองให้ดียิ่งขึ้น10)กิจกรรมการเรียนการสอน ต้องสามารถปรับเนื้อหาและประสบการณ์ ที่เป็นนามธรรมที่ท้าทาย ไม่น่าสนใจ ให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ เคลื่อนไหว น่าสนใจ และมีส่วนสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ห้องเรียน และ11)กิจกรรมการเรียนการสอน ควรระบุชัดเจน ถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนจะสามารถกระทำได้ และต้องสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของ นักเรียนหลังจากกระบวนการเรียนเสร็จสิ้น

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542, หน้า 12 – 13) ได้กล่าวถึง บทบาทครูในการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดไว้ดังนี้1)การเตรียมการ ประกอบด้วยการศึกษา และวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนการเตรียมแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า จัดทำแผนการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ไว้อำนวยความสะดวก เตรียมการวัดและประเมินผลให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้และครอบคลุมกระบวนการ 2) บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะที่ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วยการเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น สนับสนุนและเสริมแรงให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ติดตามตรวจสอบการทำงาน ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการ

เรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรและ 3) บทบาทด้านการประเมินผล ผู้สอนจะต้องดำเนินการตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุผลตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการ วัด และประเมินผลทุกครั้งและการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้านโดยเน้นการวัดจากสภาพจริงจาก การปฏิบัติและจากแฟ้มสะสมงาน โดยอาจกำหนดผู้ประเมินเป็นผู้เรียนหรือผู้ปกครองร่วมด้วยก็ ได้

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 147) กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหาร สถานศึกษาในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง 2) เปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้น ได้จากข้อมูลที่มี 3) นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลายแห่งและเป็นผู้ อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน 4) เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี 5) เน้นวิธีการ สอนจากการเรียนรู้หลายๆ รูปแบบ 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด มากกว่าการค้นหา คำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว 7) ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ 8) ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 151-161) ได้กำหนดหน้าที่ของ ผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) การจัดประมวลการสอน หรือโครงการสอน โดยเริ่มจากการวางแผนระยะยาวเป็นภาคการศึกษาแล้วจึงเป็นการวางแผน ระยะสั้น เช่น รายสัปดาห์ ตามความเหมาะสมแต่ครบตามหลักสูตรกำหนด 2) การจัดแผนการ เรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจและ ความสามารถ 3) การจัดตารางสอนซึ่งเป็นการกำหนดวิชาและเวลาเรียนโดยละเอียด 4) การจัดชั้น เรียนเป็นการแบ่งกลุ่มนักเรียนเข้าชั้นเรียน 5) การจัดครูอาจารย์เข้าสอน 6) การสอนซ่อมเสริม 7) การเลือกตำราเรียน 8) คู่มือครูในงานวิชาการ เป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานด้าน วิชาการของครู - อาจารย์ และ 9) การจัดทำคู่มือนักเรียนนักศึกษาและ 10) การจัดทำองค์ ควบคุมการเรียนการสอนทางวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 34-35) กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหาร สถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตาม สาระ และหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดย จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ผูกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้ อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา สาระกิจกรรม ทั้งนี้ โดยจัดบรรยากาศ

สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม 3) จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่างๆ โดยเห็นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันหรือแบบอื่นๆ ตามความเหมาะสม และ 4) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน์ (2547, หน้า 5) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการสอนให้ครูเพื่อให้เกิดพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน 3) ฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหา 5) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง 6) การส่งเสริมให้รักการอ่าน การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ให้สมดุลกัน 7) ปลูกฝังค่านิยมที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเนื้อหาสาระกิจกรรม 8) จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ 9) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และ 10) จัดให้มีการนิเทศในกลุ่มสาระต่างๆ เน้นการนิเทศแบบร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น เพื่อนช่วยเพื่อนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตามความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน 3) การจัดกิจกรรมฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง 5) การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้รักการอ่าน การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ให้สมดุลกัน 6) การปลูกฝังค่านิยมที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเนื้อหาสาระกิจกรรม 7) การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ 8) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน 9) การจัดให้มีการนิเทศในกลุ่มสาระต่างๆ เน้นการนิเทศแบบร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร และ 10) การพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.3 ปัญหาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 81) กล่าวถึง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การจัดแผนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และนักเรียน ไม่มีส่วนร่วม

เจริญ งามดี (2547, หน้า 101) กล่าวถึง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) ครูผู้สอนบางส่วนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน และ 2) ครูรับผิดชอบงานมาก

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 141) กล่าวถึง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ทั้งด้านเวลา สาระการเรียนรู้และผู้เรียน และ 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 64) กล่าวถึง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง 1) การจัดแผนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และความต้องการของผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และนักเรียน 2) ครูผู้สอนบางคนไม่พัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนการสอน

3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

3.1 ความหมายความหมายของการวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

อุทุมพร(ทองอุไทย) จามรมาน (2535, หน้า 2-3) ได้กล่าวเกี่ยวกับความหมายของการวัดผล (measurement) และการประเมินผล (evaluation) ว่า การวัดผลนั้น หมายถึงการกำหนดตัวเลขหรือกำหนดค่าให้กับลักษณะหรือคุณสมบัติตามกฎ ระเบียบที่ระบุไว้อย่างเป็นระบบ ส่วนการประเมินผลเป็นการตัดสินภายใต้เกณฑ์ที่ระบุไว้ โดยใช้ข้อมูลจากการวัดที่เชื่อถือได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536ข, หน้า408- 409) อธิบายและให้หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลไว้ว่า การวัดผลและการประเมินผล การเรียน หมายถึง องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นกระบวนการที่ตรวจสอบว่า นักเรียนได้ถึงจุดหมายปลายทางตามหลักสูตรต้องการหรือไม่เพียงใด ผลจากการวัด จะเป็นข้อมูล ที่จะช่วยให้ครูผู้สอนได้นำไปพิจารณาหาวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องและจุดอ่อนในด้านต่างๆได้การปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลมีหลักดังต่อไปนี้ 1) การประเมินผลก่อนการเรียนเป็นหน้าที่สำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องประเมินเริ่มต้นการเรียนการสอนในแต่ละวิชา แต่ละหน่วย แต่ละบทเรียน เพื่อดูว่านักเรียนแต่

ละคนควรที่จะเริ่มต้นเรียนที่จุดใด 2) การประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้และในแผนการสอนหรือไม่ และ 3) การประเมินผลปลายภาคเรียน เป็นการประเมินให้ครอบคลุม ทุกจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์หรือจุดประสงค์ปลายทางที่เป็นตัวแทนของจุดประสงค์ทั้งหมดมาประเมิน เพื่อดูผลการเรียน โดยสรุปว่า เรียนมาตลอดภาคเรียนแล้วมีผลเป็นอย่างไร

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2537, หน้า 91) ให้ความหมาย ของการวัดและประเมินผลว่าการวัด หมายถึง การกำหนดตัวเลขเพื่อแทนคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ โดยเป็นไปตามเกณฑ์ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือกระบวนการที่ก่อให้เกิดข้อมูลสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 82) ได้อธิบายไว้ว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดค่าหรือตัดสินคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลเป็นตัวเลข โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัด ส่วนการประเมินผล คือกระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัดบุคคล สิ่งของหรือกิจกรรมว่าบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (2540, หน้า 3) ได้ให้ความหมาย ของการวัดผลไว้ว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการติดตาม ตรวจสอบผลการจัดการเรียนการสอนว่าบรรลุตามเป้าหมายเพียงใด การวัดผลเกิดจากการยอมรับความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้เรียนที่เชื่อว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ นั่นคือ มนุษย์มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) เชื่อว่าคนเรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน และ 2) เชื่อว่าการเรียนรู้ได้เท่ากัน แต่ใช้เวลาไม่เท่ากัน ซึ่งจากความเชื่อดังกล่าวทำให้การวัดผลการศึกษา มีบทบาทหรือต้องทำหน้าที่ดังนี้ 1) วัดผลเพื่อประเมินผล หมายถึง การวัดผลเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบหรือพิจารณาผลการเรียน โดยสรุปว่า ผู้เรียนแต่ละคนเก่งหรืออ่อน มีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนดมากน้อยเพียงใด การวัดผลประเภทนี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบว่า เมื่อใช้เวลาเรียนเท่ากัน ผู้เรียนแต่ละคนเก่งอ่อนมากน้อยกว่ากันเพียงใด และ 2) การวัดผล หมายถึง การวัดผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีเป้าหมายในการค้นหาแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนจากผู้เรียนเพื่อจะได้ให้การช่วยเหลือซ่อมเสริมข้อบกพร่องเหล่านั้น ถือว่าเป็นการวัดผล เพื่อค้นหาว่าผู้เรียนคนใด ต้องใช้เวลาในการเรียนเพิ่มขึ้นหรือต้องได้รับการเรียนการสอนด้วยเทคนิควิธีการ หรือสื่อการสอนที่หลากหลายยิ่งขึ้นจึงจะมีความสามารถต่างๆ ใกล้เคียงกับผู้เรียนอื่นๆ จึงเป็นการวัดผลระหว่างดำเนินการจัดการเรียนการสอน คือสอบวัดเมื่อจบเนื้อหาย่อยๆ เป็นระยะๆ ไป

นิตยา สุวรรณศรี (2541, หน้า 160) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การนำผลของการวัดมาจัดลำดับคุณภาพ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วตัดสินออกมาว่า ต่ำกว่าเกณฑ์ สูงกว่าเกณฑ์หรือ เก่ง ปานกลาง หรืออ่อนแค่ไหน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินผล เพื่อตัดสินผลการเรียน หมายถึง การสอบปลายภาคปลายปี เพื่อพิจารณาให้ระดับคะแนนหรือการให้สอบได้หรือตก การจัดการศึกษาของประเทศ

ไทยที่ผ่านมานานี่มาก และ 2) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน หมายถึง การประเมินผลเพื่อต้องการทราบพื้นฐานของผู้เรียน ทราบความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ของการสอนที่กำหนดไว้ ครูจะประเมินไปควบคู่กับการสอน โดยคำนึงถึงจุดประสงค์เป็นหลักในการประเมิน หลักในการประเมินผล ข้อมูลที่ได้จะนำมาเป็นแนวทาง ในการประเมินผลให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันใช้การประเมินผลเช่นนี้ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

ชำรง บัวศรี (2542, หน้า 25) ได้กล่าวถึง ความหมายของการวัดและการประเมินผลว่า การวัดผล หมายถึง การวัดคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการวัดในด้านปริมาณหรือคุณภาพก็ได้ การวัดในด้านปริมาณ ได้แก่ การวัดความยาว ความกว้าง ความสูง น้ำหนัก ปริมาตร ความถี่ ความเร็ว ส่วนในด้านคุณภาพได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับเชาวน์ปัญญา พฤติกรรม เจตคติ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประเมินค่าและตัดสินใจ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 165 - 166) กล่าวว่า ในการวัดและประเมินผลมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องหลายคำ ดังนี้ 1) การสอบ(test) หมายถึง การใช้เครื่องมือต่างๆ ในการทดสอบหรือหมายถึงกระบวนการอันมีระบบที่ใช้ในการวัดเปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนหรือมากกว่าขึ้นไป 2) การวัด(measurement)เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคล ตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะ ความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้นๆ และ 3) การประเมิน(evaluation)เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพความจริง และการกระทำ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2545, หน้า 283) ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลว่า การวัด (measurement) หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขให้แก่สิ่งต่างๆ ตามเกณฑ์หรือตามมาตรฐาน โดยทั่วไปการประเมินต้องอาศัยข้อมูลจากการวัดที่เป็นปรนัย แต่บางครั้งอาศัยการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งนั้น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 42) ให้ความหมาย การเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การนำผลการเรียนซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ของผู้เรียน ที่เกิดจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง

สุวิมล ว่องวานิช (2546, หน้า170-171) ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลในปัจจุบันว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง ความเหมือนและความต่างของคำศัพท์ 3 คำ ดังต่อไปนี้ 1) การประเมิน (assessment) หมายถึง กระบวนการ ในการรวบรวมสารสนเทศเกี่ยวกับตัวผู้เรียนทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกตผู้เรียนขณะเรียน การตรวจสอบดูว่าเขาทำชิ้นงานอะไรออกมาได้บ้าง การทดสอบความรู้และทักษะ จุดสำคัญ คือ จะรู้ได้อย่างไรว่ากำลังเรียนอะไรอยู่ 2) การประเมินผล (evaluation) หมายถึง กระบวนการตีความหรือตัดสินคุณค่าของสารสนเทศที่รวบรวมมาได้ โดยสารสนเทศที่รวบรวมมาได้จากการประเมิน

นั้น เป็นเสมือนภาพจากกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพผู้เรียนในห้องเรียนเท่านั้น สารสนเทศเหล่านั้นได้สะท้อนคุณค่าในตัวผู้เรียนที่เราตั้งไว้หรือไม่ กล่าวคือ นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่มุ่งมันให้นักเรียน เรียนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และ 3) การทดสอบ (testing) หมายถึง การประเมินวิธีหนึ่ง โดยแบบทดสอบเป็นเครื่องมือวัด เพื่อให้ได้หลักฐานในเรื่องการเรียนรู้ของผู้เรียน คณะกรรมการทดสอบเป็นสารสนเทศแหล่งหนึ่งที่จะนำไปประมวลเข้าด้วยกันในการประมวลผลผู้เรียน

เจริญ งามดี (2547, หน้า 11) กล่าวว่า การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การกำหนดแนวระเบียบเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาโดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และการจัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และผลการเรียนจากสถานศึกษา และสถานประกอบการ อื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษากำหนด

กนกวรรณ ไตแย้ม (2547, หน้า 6) กล่าวว่า การกำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษา มีการเทียบโอนผลการเรียนโดยคณะกรรมการ และจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาจัดระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมกรณี que ผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การกำหนดแนวระเบียบเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาโดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และการจัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และนำผลการเรียนซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ของผู้เรียน ที่เกิดจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง

3.2 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 200) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวัดประเมินผล ดังนี้ 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผล 2) มาตรฐานในการสอบวัดผล เช่น การเตรียมแบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการสอบแก่ผู้ปกครอง 3) จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร ตลอดจนเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก 4) พยายามส่งเสริมครูให้ความรู้ทางด้าน การวัดและการประเมินผลโดยการฝึกอบรมการประชุมปฏิบัติการในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลการสอบ 5) การจัดการวางสอบ ห้องสอบ ระเบียบในการสอบและการคุมสอบ และ 6) มีการประเมินผลการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) ประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่กันไป ในกระบวนการเรียนการสอน 2) จัดทำระเบียบแนวทางปฏิบัติ การวัดผลและประเมินผล 3) ส่งเสริมให้ครูผู้สอน จัดทำแผนการวัดและประเมินผลแต่ละวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน และ 4) พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

ภัทรา นิคมานนท์ (2543, หน้า 20 - 21) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการวัดและประเมินผลว่า มีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้ 1) จัดประเภทหรือจัดตำแหน่ง (placement) 2) เพื่อวินิจฉัย (diagnosis) 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ (assessment) 4) เพื่อพยากรณ์ (prediction) และ 5) เพื่อประเมินผล (evaluation) พิชิต ฤทธิจรรย์ (2544, หน้า 20-22) กล่าวถึงความมุ่งหมายการวัดและประเมินผลว่ามีหลายประการซึ่งควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ดังนี้ 1) เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน 2) เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน 3) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน 4) เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนของผู้เรียนและการสอนของครู 5) เพื่อตัดสินผลการเรียน 6) เพื่อจัดตำแหน่งหรือจัดประเภท 7) เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ 8) เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย และ 9) เพื่อประเมินค่า

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 148) กล่าวเกี่ยวกับ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการประเมินผลการเรียนรู้ ต้องดำเนินการ 3 ระดับ ดังนี้ 1) การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนในแต่ละรายวิชา เพื่อรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยวิธีการที่หลากหลายและควรทำอย่างต่อเนื่องควบคู่กันไปกับกิจกรรมการเรียนรู้อของผู้เรียน 2) การประเมินผลระดับสถานศึกษาเป็นการประเมิน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อนำผลการประเมินไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถผ่านเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย และ 3) การประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินระดับชาติในกลุ่มสาระที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศและกลุ่มสาระ

อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 35) ได้กล่าวถึง แนวทางปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้ 1) กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผล แต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน และ 4) จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และผลการเรียนจากสถานศึกษา และสถานประกอบการอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และ 5) พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

สุวิมล ว่องวานิช (2546, หน้า 30) กล่าวถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการวัดและประเมินผลการเรียนว่า การวัดและประเมินผลการเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อให้ประกาศนียบัตร เพื่อตรวจสอบและรับรองคุณวุฒิ เพื่อแยกความแตกต่างด้านความรู้ความสามารถระหว่างบุคคล วิธีนี้เป็นแบบดั้งเดิม 2) เพื่อวินิจฉัยความบกพร่องของผู้เรียนให้ได้ข้อมูล สำหรับครูผู้สอนจัดการสอนซ่อมเสริมให้ผู้เรียนทุกคนเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ เป็นข้อมูลย้อนกลับกระตุ้นให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียน เพื่อกำกับติดตามผลการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เพื่อใช้ในการปรับปรุง พัฒนา รวมทั้งการเพิ่มมาตรฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้ วิธีนี้เป็นกรวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน และ 3) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนใช้เฉพาะผู้กำหนดนโยบายจะได้กำหนดนโยบายทางการศึกษาได้ถูกต้อง

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน (2547, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึง สถานศึกษาต้องดำเนินการในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีดังนี้ กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดและประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน โดยให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการและอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด พร้อมพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การวัดและประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผล แต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน

การศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน และ 4) จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และผลการเรียนจากสถานศึกษาและสถานประกอบการอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และ 5) พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

3.3 ปัญหาการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 82) กล่าวถึง การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ครูไม่มีความรู้และความเข้าใจในระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ไม่มีคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 141) กล่าวถึง การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การสอนซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์ประเมิน 2) การจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน และ 3) การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 66) กล่าวถึง การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การจัดทำแผนการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง 1) ความรู้และความเข้าใจในระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง 2) การจัดทำแผนการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 3) การแต่งตั้งคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน 4) การสอนซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์ประเมิน และ 5) การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.1 ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 7) กล่าวว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการค้นหาความรู้และแนวปฏิบัติที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เชื่อถือได้ สามารถนำผลการค้นพบมาแก้ไขการเรียนรู้อัตนตสนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เจริญ งามดี (2547, หน้า 11) ได้สรุป ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งการประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย

ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548, หน้า 5) ได้ให้ความหมาย การวิจัย หมายถึง การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการที่มีระบบแบบแผนที่เชื่อถือได้ มีจุดหมายแน่นอน เพื่อให้ได้มาซึ่งกฎเกณฑ์ ทฤษฎี ที่สามารถอ้างอิงอธิบายได้และทำนายปรากฏการณ์ต่างๆได้

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการค้นหาความรู้และแนวปฏิบัติที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เชื่อถือได้ สามารถนำผลการค้นพบมาแก้ไขการเรียนรู้หรือตัดสินใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

4.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 35) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ 1) การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา 2) การส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 3) การประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัยหรืองานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กรและหน่วยงานอื่น

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 52) กล่าวว่า การวิจัยเป็นกระบวนการค้นหาความรู้และแนวปฏิบัติที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เชื่อถือได้ สามารถนำผลการค้นพบมาแก้ไขการเรียนรู้หรือตัดสินใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเนื่องจาก การวิจัยเป็นกระบวนการเชิงระบบ ที่ใช้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากขั้นการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิด ออกแบบวางแผน และสร้างเครื่องมือวิจัย รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จนถึงขั้นสรุปและรายงานผล

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548, หน้า 2) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และตามแนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กล่าวว่า สถานศึกษาต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ให้ครูผู้สอนนำกระบวนการการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพและศักยภาพของผู้เรียน กระบวนการวิจัยเป็น

ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนา การดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผล การแก้ปัญหาหรือพัฒนา การรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา 2) การส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 3) การประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัยหรืองานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุติธรรมและหน่วยงานอื่น

4.3 ปัญหาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 85) กล่าวถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ไม่มีการรวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เจริญ งามดี (2547, หน้า 101) กล่าวถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ขาดการส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยในชั้นเรียน

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 141) กล่าวถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และสื่อการเรียนการสอน 2) การรวบรวมและเผยแพร่ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน และ 3) การประสานความร่วมมือเพื่อการศึกษ วิเคราะห์ วิจัยงานวิชาการกับสถานศึกษา องค์กร บุคคล ครอบครัวยุติธรรมหน่วยงานและสถาบันอื่น

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 69) กล่าวถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาหมายถึง 1) การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา 2) การรวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตร กระบวนการเรียน การสอน และ 4) การประสานความร่วมมือเพื่อการศึกษ วิเคราะห์ วิจัยงานวิชาการกับสถานศึกษา องค์กร บุคคล ครอบครัวยุติธรรมหน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

5.1 ความหมายของการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536ก, หน้า 407) ได้กล่าวว่าความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่จะช่วยให้ครูและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 99) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การทำวัสดุอุปกรณ์และวิธีการนำมาเป็นตัวกลางให้การศึกษา ให้ความรู้แก่นักเรียน

วิวัฒนาพร ระจันทุภักข์ (2542, หน้า 277) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหะหรือสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วขึ้น

วาสนา พูนเพิ่ม (2542, หน้า 277) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เครื่องมือชนิดต่างๆ เช่น แผนฟิล์ม โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ เป็นต้น รวมถึงสื่อประเภทเทคนิควิธีการ คือ เกม การเล่นบทบาทสมมติและวิธีการนำเสนอ เนื้อหาการสอนแบบต่างๆ ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 7) กล่าวว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิต พัฒนาและเลือกใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการศึกษาจัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้กับผู้สอนและผู้เรียนอย่างเพียงพอและหลากหลาย

เจริญ งามดี (2547, หน้า 12) กล่าวว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน รวมถึงการผลิต และจัดหาสื่อต่างๆ เพื่อจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการ

ณัฐพล คำหาพล (2549, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน และการบริหารวิชาการ ส่งเสริมให้ครู ผลิต พัฒนาสื่อและ นวัตกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อและเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนางานด้านวิชาการ

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน และการบริหารวิชาการ ส่งเสริมให้ครู ผลิต พัฒนาสื่อและ นวัตกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อและเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนางานด้านวิชาการ

5.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

ปฏุล นันทวงศ์ (2545, หน้า 71) กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องดำเนินการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ดังนี้ 1) จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นสื่อการเรียนรู้ 2) ศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ 3) จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้เพื่อการศึกษา ค้นคว้าของผู้เรียนและผู้สอน 4) ศึกษาและจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสม หลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน 5) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ 6) จัดหาสื่อหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาและในชุมชนเพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาสื่อ 7) จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ชุมชนและสังคมอื่น และ 8) จัดให้มีการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2547, หน้า 6) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีดังนี้ ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการ ประสานความร่วมมือในการผลิตสื่อ จัดหา พัฒนาและ การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานด้านวิชาการกับสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา มีการประเมินผลและ พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กนกวรรณ ไตแยม (2547, หน้า 49) กล่าวว่า สื่อต่างๆที่สถานศึกษาจัดทำหรือจัดหามาใช้เพื่อการเรียนรู้ต้องเชื่อมั่นได้ให้สาระการเรียนรู้ที่ถูกต้อง มีความหมาย มีคุณค่า มีห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ผู้สอนและผู้เรียนต้องได้รับการชี้แนะและฝึกให้รู้จักคิดแสวงหาความรู้ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน 3) จัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการ 4) ประสานความร่วมมือในการผลิตสื่อ จัดหา พัฒนาและ การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางาน

ด้านวิชาการกับสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 5) ประเมินผลและพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

5.3 ปัญหาการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 84) กล่าวถึง การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การขาดงบประมาณในการผลิต จัดซื้อ จัดจ้าง การซ่อมบำรุงรักษาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการศึกษา

เจริญ งามดี (2547, หน้า 101) กล่าวถึง การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) มีการผลิตสื่อ น้อย และ 2) ไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 71) กล่าวถึง การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหาพัฒนา และการใช้สื่อ นวัตกรรมเพื่อจัดการเรียนการสอน

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 141) กล่าวถึง การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การประเมินผลการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2) การจัดหาและจัดทำสื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและหลากหลาย และ 3) การประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานด้านวิชาการกับบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง 1) การขาดงบประมาณในการผลิต จัดซื้อ จัดจ้าง การซ่อมบำรุงรักษาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการศึกษา 2) ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) การประเมินผลการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 4) การประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานด้านวิชาการกับบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

6.1 ความหมายของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 43-48) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 7) ให้ความหมาย การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่

เรียนไฝู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

เจริญ งามดี (2547, หน้า 12) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หมายถึง การสำรวจแหล่งเรียนรู้ การจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

ณัฐพล คำหารพล (2549, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การสำรวจแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้

6.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 55) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญ ดังนี้ 1) ให้มีการวางแผนจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ 2) ส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้แก่ครู 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งสื่อของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 4) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชน และ 5) นิเทศ ติดตาม ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เกี่ยวกับการผลิต จัดหา ใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ไว้ดังนี้ 1) การสำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาและเขตใกล้เคียง 2) การจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครูและสถานศึกษาอื่น หน่วยงานอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง 3) การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาอื่นหน่วยงานอื่น ที่จัดการศึกษา ในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เข้าร่วมกัน และ 4) การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 50) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) สํารวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาและเขตใกล้เคียง 2) จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครูและสถานศึกษาอื่น หน่วยงานอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง 3) จัดตั้ง จัดหา และพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาอื่น หน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา และ 4) ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกันส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.3 ปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 84) กล่าวถึง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ปัญหาขาดการจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกให้สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

เจริญ งามดี (2547, หน้า 101) กล่าวถึง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) ครูผู้สอนบางส่วนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน และ 2) ครูรับผิดชอบงานมาก

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 74) กล่าวถึง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ สํารวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง

ถาวร บุ่งทอง (2549, หน้า 142) กล่าวถึง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เพียงพอและสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พร้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 3) การส่งเสริมให้ครูผู้สอนและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง 1) สํารวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง 2) การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เพียงพอและสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พร้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 4) การส่งเสริมให้ครูผู้สอนและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

7. การนิเทศการศึกษา

7.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

บุญรอด สันติกุล (2538, หน้า 55) ได้ให้ความหมายของ การนิเทศการศึกษา หมายถึง การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้และการรับการนิเทศ ความร่วมมือในการ

ดำเนินกิจกรรมการนิเทศ การกำหนดและการมอบหมายงานการนิเทศให้แก่บุคลากร การรับและการประสานงานการนิเทศจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา ตลอดจนการหาแหล่งวิทยากรและการกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การปฏิบัติการนิเทศและการนิเทศเชิงระบบ ทั้งนี้เป็นการหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบในการให้การนิเทศที่ต้องติดตาม ให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนให้ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาเป็นประการสำคัญ

ซารี มณีศรี (2538, หน้า 22) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เป็นความร่วมมือกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้หลักประชาธิปไตยในการนิเทศ

วิไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538, หน้า 5) ให้ความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียนว่าเป็นเป็นการร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา กับคณะครูในโรงเรียนร่วมประชุม ปรึกษาหารือ ทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนปรับปรุงคุณภาพบุคลากรในโรงเรียน

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 153) กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษาร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและของผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนและบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน

สุทธนู ศรีไสย์ (2545, หน้า 2) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง การช่วยเหลือครูผู้สอนโดยตรง ให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอหรือสืบสวนข้อมูลเพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงการสอนซึ่งวิธีการดังกล่าว จะเรียกว่า การวิจัย เชิงปฏิบัติการ (action reserch)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 223) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูเพื่อที่จะปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นความร่วมมือร่วมใจและประสานงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศในการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาและเป็นกระบวนการของความร่วมมือกับผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นการช่วยเหลือ แนะนำ เพื่อปรับปรุง

การสอนของครูและการเรียนของนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นการช่วยเหลือครูให้สามารถปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

พิชิต เย็นทรวง (2537, หน้า 32 – 33) กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการเรียนการสอนว่า หมายถึง การดำเนินการอย่างมีขั้นตอน อย่างมีระบบเพื่อให้ผลในการนิเทศได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) บทบาทเกี่ยวกับการวางแผน (planning processes) งานนิเทศ จะมีการวางแผน มีการคิด (thinking) ว่าจะทำสิ่งใดก่อนหลังและหลังจากคิดแล้วจะต้องมีการจัดตารางการปฏิบัติงานว่าจะนิเทศอย่างไร สัปดาห์ละกี่ครั้ง กำหนดเวลา สถานที่อย่างแน่นอน 2) บทบาทเกี่ยวกับการจัดการ (organizing processes) งานนิเทศศึกษามีหลายประการจึงต้องมีบุคลากรหลายฝ่ายมารวมมือกัน เช่น คณะจัดทำหลักสูตร คณะจัดทำตารางการปฏิบัติงาน เป็นต้น การดำเนินงานจึงต้องมีการแบ่งงานกันและการดำเนินการนี้ จะต้องมีผู้ประสานงาน (coordinating) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควรมีการกำหนดว่าขั้นตอนใด ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันและเมื่อเกิดปัญหาขึ้นสิ่งสำคัญ คือ ต้องให้ผู้ที่ร่วมมือในการนิเทศได้ศึกษาวิธีการ หลักการ เนื้อหา จะต้องมีส่วนข้อมูลวิชาการ ตลอดจนจัดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมเพียง 3) บทบาทเกี่ยวกับการนำ (leading processes) กระบวนการนิเทศศึกษามีได้มุ่งหมายให้ใช้อำนาจเผด็จการ หากแต่ต้องการการตัดสินใจจากหมู่คณะเพราะเป็นการทำงานร่วมกัน ซึ่งผู้บริหารจะทำเพียงผู้เดียวไม่ได้ต้องมีการติดต่อกับบุคลากร ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ดังนั้น จึงต้องมีการนำเอาหลายสิ่งหลายอย่างมาใช้ในกระบวนการนิเทศการศึกษา เช่น ต้องมีข้อเสนอแนะ (suggesting) ทำให้เกิดแรงจูงใจ (motivation) มีการสื่อความหมาย (communicating) ที่ดี เพื่อให้ผู้นิเทศและครูเกิดความเข้าใจที่ดี มีการนำความคิดริเริ่ม (initiating) ทำให้เกิดความคิดยอมรับในแนวความคิดซึ่งกันและกัน 4) บทบาทเกี่ยวกับการควบคุม (controlling processes) ในการนิเทศต้องมีการควบคุมให้เป็นไปในแนวทางที่วางไว้ การควบคุมการนิเทศจะแตกต่างจากการควบคุมทางด้านการบริหาร เพราะการนิเทศจะต้องยึดหลักการใช้พระคุณมากกว่าการใช้พระเดช ผู้นิเทศอาจเป็นผู้บริหารเอง ศึกษาิเทศก์หรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อทราบข้อบกพร่องข้อผิดพลาดจะต้องใช้เทคนิคในการแก้ไข มิใช่เป็นการใช้อำนาจบังคับทำให้ถูกต้อง และ 5) บทบาทเกี่ยวกับการประเมินผล (assessing processes) การประเมินผลจะเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายการประเมินจะไม่ใช้คนเดียวที่ประเมิน จะต้องเป็นกลุ่มของผู้นิเทศร่วมมือกัน หรือได้รับการแต่งตั้ง ผลการประเมินทำให้รู้ว่าผลจะเป็นอย่างไรหลังจากได้ทำตามกระบวนการทุกขั้นตอนแล้ว

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 154) ได้เสนอบทบาทของผู้บริหารในการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้ 1) การประชุม อบรม ปรุมนิเทศ 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน 3) การศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา 4) การให้คำปรึกษา

หารือเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล 5) การสนทนาทางวิชาการ 6) การสาธิตการสอน 7) การพาไปศึกษานอกสถานที่ 8) การสัมมนา 9) การจัดนิทรรศการ 10) การเยี่ยมชั้นเรียน และ 11) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สุทนต์ ศรีไสย์ (2545, หน้า 7-9) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการดำเนินการนิเทศ มีดังนี้ 1) การนิเทศช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้ครูทำหน้าที่ ได้สมบูรณ์แบบมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานทุกด้าน 2) การนิเทศสนับสนุนให้ครูประเมินผล การทำงานได้ด้วยตนเอง 3) การนิเทศช่วยครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 4) การ นิเทศช่วยกระตุ้นครู ให้มีการวางแผนจัดทำจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน และ 5) การนิเทศเป็นกระบวนการที่ท้าทายความสามารถของครูให้มีความคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้น ในขณะที่ปฏิบัติงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้ให้แนวทางการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินการนิเทศการศึกษา ดังนี้ 1) จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนใน รูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 3) ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการ นิเทศภายในสถานศึกษา 4) ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและ กระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา และ 5) การแลกเปลี่ยน เรียนรู้และประสบการณ์ การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือ เครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน (2547, หน้า 7) ได้กล่าวว่า หน้าที่งานบริหารและการ นิเทศภายในสถานศึกษา ดังนี้ จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนใน สถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและ เหมาะสมกับสถานศึกษา ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การจัดระบบ นิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายใน เขตพื้นที่การศึกษา

ฮาริส (Harris, 1985, unpage) กำหนดขอบข่าย งานนิเทศการศึกษาของ สถานศึกษาไว้ 10 ประการ ดังนี้ 1) การจัดหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การ เลือกรูปแบบ 4) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 5) การจัดทำวัสดุอุปกรณ์ 6) การอบรมครู ประจำการ 7) การปฐมนิเทศ 8) การบริการพิเศษ 9) ความสัมพันธ์ชุมชน และ 10) การ ประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การนิเทศการศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร สถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) จัดระบบการ

นิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 3) ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา 4) ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

7.3 ปัญหาการนิเทศการศึกษา

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 142) กล่าวถึง การนิเทศการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 2) การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา และ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 77) กล่าวถึง การนิเทศการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการนิเทศการศึกษา หมายถึง 1) การดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 2) การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ 4) ประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

8. การแนะแนวการศึกษา

8.1 ความหมายการแนะแนวการศึกษา

สนิท ศรีธินนท์ (2540, หน้า 7) ได้ให้ความหมาย การแนะแนว หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองในทุกด้านสามารถใช้ความสามารถของตนในการคิดแก้ปัญหา รู้จักเลือกตัดสินใจ รับผิดชอบและนำตนเอง พัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในชีวิต

พงพุด หมุดปิ่น (2543, หน้า 13) ได้ให้ความหมาย การแนะแนว ว่า เป็นกระบวนการที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเองรู้จักและเข้าใจโลกรอบตัว ด้วยกระบวนการ กลวิธีและเครื่องมือต่างๆ เพื่อสามารถตัดสินใจเลือกวิถีการ ที่จะเผชิญปัญหา และปรับตัวได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสมฉลาดรอบคอบ ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้เป็นอย่างดี

เจริญ งามดี (2547, หน้า 13) กล่าวว่า การแนะแนวการศึกษา หมายถึง การจัดระบบแนะแนวทั้งวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การแนะแนวการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่มีระบบโดยใช้เทคนิคและวิธีการที่จะช่วยให้บุคคลรู้จักตนเองและเข้าใจตนเองในทุกด้านสามารถใช้ความสามารถของตนในการคิดแก้ปัญหา รู้จักเลือกตัดสินใจ รับผิดชอบและนำตนเอง พัฒนาตนเองด้วยกระบวนการ กลวิธีและเครื่องมือต่างๆ เพื่อสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการ ที่จะเผชิญปัญหา และปรับตัวได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสมลดรอบคอบ ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้เป็นอย่างดี

8.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการแนะแนวการศึกษา

สนิท ศรีธินันท์ (2540, หน้า 43) กล่าวว่า การแนะแนวในโรงเรียนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การแนะแนวการศึกษา การแนะแนวอาชีพ และการแนะแนวส่วนตัว และสังคม ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือไปพร้อมๆ กัน โดยนำมาจัดเป็นบริการแนะแนว ซึ่งโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ บริการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล บริการสนเทศ บริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 37) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการแนะแนวการศึกษาไว้ดังนี้ 1) การจัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน 2) การแนะแนวการศึกษาโดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา 3) การติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา และ 4) การประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการแนะแนวศึกษากับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน (2547, หน้า 7) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของสถานศึกษา ในด้านการแนะแนวการศึกษา ไว้ดังนี้ สถานศึกษาต้องจัดระบบการจัดการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน ดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยร่วมมือกับครูทุกคนในสถานศึกษา มีการติดตามประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวศึกษากับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, นิตยา นวลน้อม, ไชยา ภาวะบุตร, และวาโร เพ็งสวัสดิ์ (2547) กล่าวถึงบริการแนะแนว ที่สำคัญ คือ 1) บริการสำรวจนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยมีข้อมูลที่สำคัญ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว ผลการศึกษา สุขภาพอนามัย สถิติปัญญา

ความสามารถ ความถนัด ความต้องการ เป็นต้น 2) บริการสนเทศ เป็นข้อสนเทศด้านการศึกษาด้านอาชีพส่วนตัว และสังคม เช่น การประชุมพิเศษ การแนะนำเป็นกลุ่ม การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 3) บริการให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลผู้มีปัญหาหรือมีความต้องการ 4) บริการจัดวางตัวบุคคล เป็นบริการที่พยายามช่วยเหลือนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ประสบความสำเร็จในการหางานทำ รวมทั้งให้ความสนใจในการหางานให้นักเรียนที่ออกกลางคัน ตลอดจนนักเรียนที่เรียนอยู่ปัจจุบันหางานทำพิเศษนอกเวลา และ 5) บริการติดตามผล เป็นบริการแก่นักเรียนที่ได้รับการช่วยเหลือจากการแนะนำไปแล้ว ข้อมูลต่างๆจะย้อนกลับมาปรับปรุงงานแนะนำและทำกิจกรรมอื่นๆที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานแนะนำการศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) การจัดระบบการแนะนำทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน 2) การแนะนำการศึกษาโดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา 3) การติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะนำการศึกษาในสถานศึกษา และ 4) การประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการแนะนำการศึกษากับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะนำภายในเขตพื้นที่การศึกษา

8.3 ปัญหาการแนะนำการศึกษา

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 142) กล่าวถึง การแนะนำการศึกษา ที่มีปัญหา มาก ได้แก่ 1) การจัดระบบการจัดการแนะนำทางวิชาการ และวิชาชีพในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน 2) การประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะนำการศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะนำภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ 3) การดำเนินการแนะนำการศึกษา โดยความร่วมมือกับครูทุกคนในสถานศึกษา

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 79) กล่าวถึง การแนะนำการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะนำการศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะนำภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการแนะนำการศึกษา หมายถึง 1) การจัดระบบการจัดการแนะนำทางวิชาการและวิชาชีพในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน 2) การประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะนำการศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะนำภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ 3) การดำเนินการแนะนำการศึกษาโดยความร่วมมือกับครูทุกคนในสถานศึกษา

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

9.1 ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การกำหนดมาตรฐานการศึกษาและการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 47) ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 48) โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชน เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับจะต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่ง แบ่งออกเป็น 1) ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมีหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ 2) ระบบการประกันคุณภาพภายนอก ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

เชิมทอง ศิริแสงเลิศ (2540, หน้า 37) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบการบริหารงานโรงเรียน ที่ทำให้โรงเรียนสามารถบรรลุถึงมาตรฐานคุณภาพตามที่กำหนดไว้ตลอดเวลา เพื่อให้ผู้ที่ได้รับบริการเกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพของโรงเรียน ระบบดังกล่าวประกอบด้วย 3 ระบบย่อย คือ 1) ระบบการวางแผน 2) ระบบการควบคุมคุณภาพ และ 3) ระบบการทบทวนและการปรับปรุงการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า การดำเนินงานของโรงเรียนตามพันธกิจที่ได้กำหนดไว้ นั้นจะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพที่พึงประสงค์ ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

ทววงมหาวิทยาลัย (2541, หน้า 3) ให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษาหมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติที่จำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อประกันว่าคุณภาพ

การศึกษาได้รับการรักษาไว้และส่งเสริมเพิ่มพูนการประกันคุณภาพการศึกษา จึงรวมถึงกิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

อำนาจ จันทวานิช (2542, หน้า 79) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง วิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่า นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2543, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยมีจุดเน้นที่การประเมิน ดังปรากฏในมาตรา 4 คือ การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลการศึกษาตามตรวจสอบและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา บุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคมโดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

สมคิด พรหมจักษ์, และสุพัตร์ พิบูลย์ (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบในการควบคุม ตรวจสอบและตัดสินคุณภาพตามที่กำหนดในระบบการประกันคุณภาพจะมีการกำหนดเกณฑ์หรือเงื่อนไขแห่งคุณภาพ มีการควบคุมให้เกิดการปฏิบัติตามเกณฑ์ มีการตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติและมีการตัดสินว่า งานหรือกิจกรรมบรรลุตามเกณฑ์หรือไม่

รุ่ง แก้วแดง (2544, หน้า 104) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การประเมินและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลสถานศึกษานั้น

จาร์ส นองมาก (2544, หน้า 42) ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอหากพบมีข้อบกพร่องจะได้รับปรับปรุงแก้ไขได้ทันที

กาญจนา วัฒนา (2545, หน้า 76) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่สถานศึกษากำหนดเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้มั่นใจว่าถ้าทำตาม กระบวนการที่กำหนดนี้แล้วการศึกษาจะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป

ซุมศักดิ์ อินทร์รัตน์ (2547, หน้า 186) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพ การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้มีความมั่นใจว่า ผลผลิตนั้นมีมาตรฐานเป็นที่พอใจแก่ ผู้ใช้บริการในระดับสากล ซึ่งมีองค์ประกอบที่ทำให้มีคุณภาพ ได้แก่ ปัจจัยตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต

ไครเยอร์ (Cryer, 1993, p. 78) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การให้ การศึกษาจะสนองตอบต่อคุณภาพที่กำหนด เมื่อประมวลมุมมองทั้งหลายจากต่างสถานการณ กำหนดกิจกรรมและกระบวนการให้เป็นไป เพื่อบรรลุถึงการสร้างปัญญา (intellect) ความ เชี่ยวชาญ (professionalization) และการมีจรรยาบรรณ (code of ethics) ดังนั้น การประกัน คุณภาพการศึกษาจึงหมายถึง ปฏิบัติการทั้งหลายที่มีแผนและเป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ว่า การให้การศึกษาจะได้คุณภาพตามปรัชญาที่กำหนด

มิดเดิลเฮิร์ด (Middlehurst, 1997, p. 32) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพ การศึกษาไม่ว่าจะเกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการภายในหรือเป็นการประกัน คุณภาพจากภายนอก การประกันคุณภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าไม่พูดถึงมาตรฐานที่กำหนด มาตรฐานเปรียบเสมือนเครื่องวัด (yardstick) คุณภาพของสิ่งของต่างๆ ที่ต้องการวัด เช่น ผล การปฏิบัติงานโดยรวม การใช้ประโยชน์ และความปลอดภัย เป็นต้น การศึกษาที่ได้มาตรฐาน คือการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานกำหนด

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา หมายถึง การปรับปรุง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาภายในสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของ ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยบุคลากรของสถานศึกษา นั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

9.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 155) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาและเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่องประกอบด้วย ดังนี้ 1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ 2) การพัฒนา

มาตรฐานการศึกษา 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และ 8) การผุดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 37) ได้กำหนดขอบข่ายของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ 1) จัดระบบโครงสร้างให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 3) วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา 4) ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5) ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 6) ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพศึกษา ของสถานศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ 7) ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546, หน้า 36) กำหนดว่า ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 2) พัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา 6) ประเมินคุณภาพการศึกษา 7) รายงานคุณภาพการศึกษา และ 8) ผุดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน์ (2547, หน้า 7) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของสถานศึกษาในด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้ จัดระบบโครงสร้างให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ควรมีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุง

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพศึกษา ของสถานศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในเขตพื้นที่การศึกษา และประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) จัดระบบโครงสร้างให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 3) วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา 4) ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5) ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 6) ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพศึกษา ของสถานศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ 7) ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

9.3 ปัญหาการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 83) กล่าวถึง การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การไม่เปิดเผยรายงานผลการประกันคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชน

ถาวร บุ่งทอง (2549, หน้า 142) กล่าวถึง การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) ประสานงานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน 2) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และ 3) ประสานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และการดำเนินการพัฒนางานตามแผน

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 82) กล่าวถึง การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ จัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง 1) การไม่เปิดเผยรายงานผลการประกันคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชน 2) การประสานงานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน 3) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา 4) การประสานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาและการดำเนินการพัฒนางานตามแผน และ 5) การจัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

10.1 ความหมายการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

เจริญ งามดี (2547, หน้า 14)กล่าวว่า การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การศึกษา สืบหาความต้องการและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 7) ให้ความหมาย การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการโดยความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 8)ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการ แก่ชุมชน ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนได้เข้าใจรับการอบรมทางวิชาการ เพื่อพัฒนาความเจริญงอกงามของคนในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

ณัฐพล คำหารพล (2549, หน้า 10)ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การศึกษาสืบหาความต้องการการส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมทางวิชาการ ประสพการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การศึกษาสืบหาความต้องการการส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ โดยให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการและประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการแก่ชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมทางวิชาการ ประสพการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น

10.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 40) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนไว้ดังนี้ 1) การศึกษา สํารวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน 2) การจัดความรู้ เสริมสร้างความคิดและเทคนิค ทักษะทางวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น และ 3) การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษาและที่จัดโดยหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา และ 4) การส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ครอบครั้ว ชุมชน ท้องถิ่น

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 53) ได้สรุปการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นโรงเรียนต้องร่วมมือ บุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อช่วยกันส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามที่ชุมชนต้องการ ซึ่งผู้เรียนจะเป็นกำลังสำคัญของชุมชนต่อไป

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน์ (2547, หน้า 8) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของสถานศึกษา ในด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ไว้ดังนี้ สถานศึกษาต้องมีการศึกษาสำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน โดยจัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครั้ว ชุมชน ท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ด้านการส่งเสริมวิชาการแก่ชุมชน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) การศึกษา สํารวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน 2) การจัดความรู้ เสริมสร้างความคิดและเทคนิค ทักษะทางวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น และ 3) การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษาและที่จัดโดยหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา และ 4) การส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ครอบครั้ว ชุมชน ท้องถิ่น

10.3 ปัญหาการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 86) กล่าวว่า ปัญหาการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ได้แก่ ปัญหาไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างชุมชน ภาวกร บุ่งทอง (2549, หน้า 143) กล่าวถึง การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ที่มีปัญหา มาก ได้แก่ 1) การศึกษาและสำรวจแนวทางให้การสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน และ 2) การจัดให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 84) กล่าวถึง การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ที่มีปัญหามาก ได้แก่ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม

ในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษาและที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการดำเนินการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง 1) การศึกษาและสำรวจแนวทางให้การสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน 2) การจัดให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 3) ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษาและที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 4) ไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างชุมชน

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

11.1 ความหมายการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

เจริญ งามดี (2547, หน้า 14) กล่าวว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ หมายถึง การประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือ ในการพัฒนาการศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ณัฐพล คำหารพล (2549, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ หมายถึง การประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือสร้างเครือข่ายในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นๆ

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

11.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 38) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ ไว้ดังนี้ 1) ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณ

ใกล้เคียง ภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา และ 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่างๆทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน (2547, หน้า 8) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของสถานศึกษา ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ ไว้ดังนี้ สถานศึกษาต้องประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียง ภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่างๆทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการ ที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียง ภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่ การศึกษา และ 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่างๆทั้ง ภายในประเทศและต่างประเทศ

11.3 ปัญหาการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

ถาวร บึงทอง (2549, หน้า 143) กล่าวถึง การประสานความร่วมมือในการ พัฒนาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ ที่มีปัญหา มาก ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง 2) การประสานความร่วมมือช่วยเหลือ ในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัด การศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ที่ตั้งอยู่ต่างเขตพื้นที่ และ 3) การประสานความ ร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชนและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ภายในเขตพื้นที่การศึกษา

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 86) กล่าวถึง การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ ที่มีปัญหา มาก ได้แก่ สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการดำเนินการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ กับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ หมายถึง 1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง 2) การประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการ กับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ที่ตั้งอยู่ต่างเขตพื้นที่ และ 3) การประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการ พัฒนาการกับสถานศึกษาของรัฐ ของเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัด การศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ภายในเขตพื้นที่การศึกษา

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

12.1 ความหมายการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

นุมนวล กะตะศิลา (2549, หน้า 8-9) ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับและสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ณัฐพล คำหารพล (2549, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การสำรวจและศึกษาข้อมูลรวมทั้งความต้องการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการ การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการสำรวจ ศึกษาข้อมูลและสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

12.2 บทบาทผู้บริหารเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 38) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ไว้ดังนี้ 1) สำรวจและศึกษาข้อมูลรวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2) ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาวิชาการ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษา และ 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ซุมศักดิ์ อินทร์รัตน์ (2547, หน้า 8) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของสถานศึกษา ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ไว้ดังนี้ ต้องมีการสำรวจและศึกษาข้อมูลรวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาวิชาการ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัด

การศึกษา จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) สำรวจและศึกษาข้อมูลรวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2) ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาวิชาการ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษา และ 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

12.3 ปัญหาการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ถาวร บุ่งทอง (2549, หน้า 143) กล่าวถึง การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ 1) การสำรวจศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ 2) การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และ 3) การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการจัดการศึกษา

นุเมศวร กะตะศิลา (2549, หน้า 143) กล่าวถึง การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ที่มีปัญหามาก ได้แก่ การสำรวจศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง 1) การสำรวจศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ 2) การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และ 3) การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการจัดการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการบริหารการศึกษาประกอบด้วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาพิจารณากำหนดเป็นแนวทางการศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดังนี้

อมร สีแสง (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย พบว่า 1) สภาพการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครู พบว่า อุปกรณ์การสอนที่มีและใช้มากที่สุดคือ ป้ายนิเทศและกระดานดำ หนังสือ อุปกรณ์การสอนที่มีและใช้น้อยที่สุดคือ เครื่องถ่ายเอกสาร อินเทอร์เน็ต ม้วนฟิล์มภาพยนตร์ 2) สภาพการส่งเสริมความสามารถการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีการส่งเสริมความสามารถการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยจัดในรูปแบบของการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูภายในโรงเรียน 3) ด้านที่มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุดคือ ด้านการตรวจสอบและประเมินผลงาน 4) ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมความสามารถการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของโรงเรียน คือ ขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อ สร้าง หรือผลิต และ 5) การเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียนพบว่า ด้านการวางแผนการดำเนินงานโรงเรียนขนาดเล็กมีการปฏิบัติแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการดำเนินงานบริหารการตรวจสอบและประเมินผลงานและการปรับปรุงแก้ไขงานไม่แตกต่าง

จุฬารัตน์ อินทะเสน (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 ผลการศึกษาสภาพ พบว่า 1) ทุกโรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล มีการวัดผลและประเมินผลตามระเบียบ 3) ด้านแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนการศึกษา มีการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอก และ 4) ด้านการนิเทศ ทุกโรงเรียนได้มีการวางแผนนิเทศภายใน โดยผู้บริหารโรงเรียน และฝ่ายวิชาการใช้วิธีการเยี่ยมชั้นเรียน ผลการศึกษาด้านปัญหาพบว่า 1) ผู้ที่มีส่วนร่วมไม่มีความรู้ ความเข้าใจเพียงพอ 2) ครูมีภาระงานมาก 3) ครูมีคุณวุฒิและพื้นความรู้ไม่ตรงกับวิชาที่ได้รับมอบหมายให้ทำการสอน 4) หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อ และวัสดุทัศนูปกรณ์มีไม่เพียงพอ เพราะมีงบประมาณจำกัด และ 5) ไม่มีการบันทึกผลการนิเทศ และไม่มีการจัดดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ

เจตน์ วัชไชยเรืองศรี (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยาผลการศึกษาพบว่า 1) ความต้องการพัฒนาการนิเทศภายในของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และด้านการวัดผลการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) เปรียบเทียบความต้องการการพัฒนาการนิเทศภายในของครูผู้สอนระหว่าง ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแล้ว พบว่า ครูผู้สอนที่สอนต่างระดับกันมีความ

ต้องการพัฒนาการนิเทศภายในไม่แตกต่างกันที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติ .05 และ 3) แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในตามความต้องการพัฒนาการนิเทศภายในของครูผู้สอน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร พบว่า มีคณะทำงานร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน เพื่อให้เกิดความคิดที่หลากหลายในการแก้ปัญหาความต้องการ

ชุมพล แก้วสด (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง การบริหารงานและแนะแนวในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงรายผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานแนะแนว ทั้ง 5 ด้านในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงราย มีระดับความเป็นจริงที่ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการจัดวางตัวบุคคล 2) ด้านติดตามและประเมินผล 3) ด้านรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 4) ด้านสารสนเทศ และ 5) ด้านการให้คำปรึกษา สำหรับการเปรียบเทียบการบริหารงานแนะแนวในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงรายพบว่า มีระดับความเป็นจริงที่ปฏิบัติไม่แตกต่างกัน โดยมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อยดังนี้ โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

วีระชัย วรรณศรี (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีการจัดการควบคุม ติดตามการพัฒนาการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 งาน คือ 1) งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีวิธีการจัดหาหรือจัดให้มีเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ให้เพียงพอสำหรับศึกษาค้นคว้า โดยรับจากหน่วยงานต้นสังกัด 2) งานการเรียนการสอน มีวิธีประเมินผลการเรียนการสอนของครู โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 3) งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีวิธีใช้เอกสารประกอบหลักสูตรโดยใช้นหนังสือเรียน 4) งานวัดผลและประเมินผล มีวิธีดำเนินงานประเมินผลในโรงเรียน โดยให้ครูวัดผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ 5) งานห้องสมุด มีวิธีการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด โดยจัดซื้อด้วยงบประมาณ 6) งานนิเทศภายใน มีการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นิเทศ และ 7) งานประชุมอบรมทางวิชาการ มีวิธีการจัดการให้ประชุมอบรมทางวิชาการในโรงเรียนโดยให้ประชุมอบรมทางวิชาการร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ส่วนปัญหาที่พบ คือ 1) ขาดอัตรากำลังครู 2) ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง 3) การนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ไม่สม่ำเสมอ 4) โรงเรียนขาดงบประมาณในด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน เอกสารหลักสูตร หนังสือห้องสมุด และ 5) ขาดงบประมาณในการจัดประชุมอบรมทางวิชาการ

ทวน เทียงเจริญ (2546, บทคัดย่อ) ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี สิงห์บุรี และสระบุรี ผลการวิจัย พบว่า สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมี 7 ภารกิจ ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา 4) การดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา 5) การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา และ 6) การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรพบว่า สถานศึกษา ในภาพรวม มีสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และมีปัญหาในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียน มีสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันในด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา และการปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษา และการปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและมีปัญหาแตกต่างกันในทุกภารกิจ และ ส่วนการเปรียบเทียบตามสถานภาพผู้ตอบ มีสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันในด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร และมีปัญหาแตกต่างกันในด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ด้านดำเนินการใช้หลักสูตร และด้านการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

สมชาย จินตณพันธ์ (2546, หน้า 53) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) ผู้บริหารปฏิบัติงานวิชาการด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก มีการประเมินผลการใช้หลักสูตรตลอดเวลา และนำผลนั้นมาปรับปรุงการเรียนการสอน 2) ด้านการเรียนการสอน ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการเรียนการสอน 3) มีการประชุมวางแผนเพื่อดำเนินการจัดสร้าง ใช้บำรุงรักษาและพัฒนา สื่อการเรียนการสอน 4) มีการประชุมชี้แจง สร้างความเข้าใจและการยอมรับบทบาทร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้นิเทศ ด้านห้องสมุด มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ซึ่งห้องสมุดจัดขึ้นมากที่สุด และ 5) มีการตรวจหลักฐานการวัดผลและประเมินผลประจำชั้นเรียนของครูประจำชั้นเป็นปัจจุบัน ส่วนที่มีปัญหา คือ 1) การสอนซ่อมเสริมที่มีการปฏิบัติน้อย 2) การเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำเกี่ยวกับดำเนินการจัดสร้าง ใช้ บำรุงรักษาและพัฒนา สื่อการเรียนการสอน 3) การจัดระบบให้บริหารด้านการยืมหนังสือ ค้นคว้าและการจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการมีน้อยที่สุด และ 4) ขาดคลังข้อสอบเพื่อปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือวัดผลและประเมินผล

วิวัฒน์ สุวรรณอภิชน (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผลการศึกษา พบว่า

สภาพการบริหารงานวิชาการ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติระดับมากเพียงด้านเดียว คือ ด้านประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และ ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาที่สำคัญคือ 1) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ด้านการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการและ 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ไม่มีความแตกต่างกัน แต่ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ปัญหาการบริหารงานวิชาการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กนกวรรณ โดแย้ม (2547, หน้า 131-154) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ใน 8 ด้าน ผลการศึกษา 1) สภาพการบริหารงานวิชาการ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และ 2) ปัญหาการบริหารงานวิชาการพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย และ การเปรียบเทียบสภาพและปัญหา จำแนกตาม สถานภาพการปฏิบัติงาน วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียน พบว่า ทุกสภาพและปัญหาที่จำแนกตามสมมติฐานทุกรายด้านและภาพรวม มีระดับปฏิบัติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุติ ตรีอุดม (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีธานี เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการปฏิบัติทั้ง 12 ด้าน ทั้งโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยมีระดับปฏิบัติมากถึงปานกลาง คือ 1) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 2) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 6) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน และ 7) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น โดยโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติปานกลางถึงมาก คือ 1) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การแนะแนวการศึกษา และ 3) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับการปฏิบัติมากถึงมากที่สุด คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและ 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่วนการเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียน พบว่า ระดับการปฏิบัติของผู้บริหารทั้งโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนมากมีการปฏิบัติที่เหมือนกัน โดยมีระดับการปฏิบัติมากถึงปานกลาง

ประมวล คนทรง (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามหาสารคาม เขต 2 กรณีอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ผลการวิจัย พบว่า สภาพการปฏิบัติงานนิเทศภายใน โดยรวม มีการปฏิบัติงานนิเทศภายในอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย คือ 1) ด้านการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา 2) ด้านการประเมินผล 3) ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครู 4) ด้านพฤติกรรมของครู และ 5) ด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ ส่วนการเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติงานนิเทศตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอน โดยรวม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศและด้านการพัฒนาของผู้บริหารสถานศึกษา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครู ด้านพฤติกรรมของครู และด้านการประเมินผลมีความเห็นไม่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติงานนิเทศที่มีขนาดสถานศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยรวม มีการปฏิบัติงานนิเทศภายในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านพฤติกรรมของครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ส่วนด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครู และด้านการประเมินผล มีการปฏิบัติงานนิเทศภายในไม่แตกต่างกัน

เจริญ งามดี (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติงานแตกต่างกันกับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ พบว่า 1) ผู้บริหารและครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร 2) ขาดการนิเทศ ประเมินผล การใช้หลักสูตร 3) ครูบางส่วนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน 4) ครูรับผิดชอบงานมาก 5) ขาดการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน 6) มีการผลิตสื่อน้อย และ 7) ไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปกครอง พัวดนะ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการ ระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พบว่า โดยรวมผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานวิชาการ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดำรง เสนาวัง (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อ ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ภาพสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อปัญหาการปฏิบัติงาน วิชาการโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ คือ 1) ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ 4) ด้านการนิเทศภายใน 5) ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน 6) ด้านงาน ห้องสมุด และ 7) ด้านการวัดผลประเมินผล ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารไม่มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างเพศกับระดับการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวม

ภูมา คล่องแคล่ว (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 และ ช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาพสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ดังนี้ ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปาน กลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) งานการเรียนการสอนงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน 3) งานประชุมอบรม ทางวิชาการ 4) งานการวัดผลประเมินผล 5) งานนิเทศภายใน และ 6) งานห้องสมุด ตามลำดับ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดโรงเรียนต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการทั้ง โดยรวมและรายด้าน เมื่อพิจารณาสถานภาพพบว่าผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ มีปัญหาสูงกว่า ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อำพร จันทรพิชญแข (2548, หน้า 85) ได้วิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตาม แนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวม และรายด้าน 5 ด้าน พบว่า มีการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับรายด้านดังนี้ คือ 1) ด้านการเรียนการสอน 2) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 3) ด้านการวัดและ ประเมินผลการศึกษา 4) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร และ 5) ด้านการนิเทศภายใน และ การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการระหว่างผู้บริหารระดับนโยบายและผู้บริหารระดับ ปฏิบัติการ พบว่า ผู้บริหารระดับนโยบายและผู้บริหารระดับปฏิบัติการ มีการบริหารงานวิชาการ ตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่นัยสำคัญทาง สถิติระดับ .05

ณัฐพล คำหารพล (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพการดำเนินงานวิชาการ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานวิชาการ รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านก็อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต่างก็มีการดำเนินงานวิชาการใน สถานศึกษารวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก และในแต่ละด้านก็มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ยกเว้น สถานศึกษาขนาดเล็กมีการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาด้านการ

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) สภาพการดำเนินงานวิชาการ ที่ดำเนินงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน รวมทั้งด้าน ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แต่ละด้านมีการดำเนินงานวิชาการใน สถานศึกษาไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน ยกเว้น ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ ด้าน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการดำเนินงานในสถานศึกษาขนาดเล็ก มากกว่าสถานศึกษา ขนาดกลาง ด้านการนิเทศการศึกษา พบว่า มีการดำเนินงานในสถานศึกษาขนาดเล็กมากกว่า สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ด้านแนะแนวการศึกษา พบว่ามีการดำเนินงานใน สถานศึกษาขนาดเล็ก มากกว่าสถานศึกษาขนาดกลาง ส่วนการดำเนินงานวิชาการใน สถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่ามีการดำเนินงาน ไม่แตกต่างกัน

นุมนวล กะตะศิลา (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ระดับการดำเนินงานวิชาการ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการ ดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพ และขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และ เมื่อเปรียบเทียบ ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนจำแนกตาม สถานภาพ และขนาดโรงเรียน โดยรวม พบว่า มีความคิดเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานวิชาการ ในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ 4) การแนะแนวการศึกษา และ 5) การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษา 2) การพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน และ 3) การ ประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

ถาวร บึงทอง (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 – 2 ในโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ตามความ คิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 11 ด้าน โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ 1) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) ด้านการ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริม ความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความคิดเห็น แตกต่างจากคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากกว่าแต่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สมชาย ปัญญาพิทย์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และในแต่ละด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก และ 4) ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการประเมินผลการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาในการนิเทศภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และในแต่ละด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

แดงด้อย มูลสาร (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนที่เปิดทำการสอน ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอห้วยเม็ก ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ด้านการหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านการวัดผลประเมินผล 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาและด้านการนิเทศภายใน และ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาตามตำแหน่งที่แตกต่างกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการวัดผลประเมินผลและ 3) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านนิเทศภายในไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการบริหารการศึกษาประกอบด้วยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาพิจารณากำหนดเป็นแนวทางการศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และผู้วิจัยนำมาศึกษามีดังนี้

สโพน (Spohn, 1987, pp.17-19) ได้ทำการวิจัยเรื่องการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องปรับปรุงทักษะของครูในเรื่องสำคัญหลายๆเรื่อง เช่น การวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผล และการควบคุมพฤติกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล เพื่อจูงใจให้ผู้นิเทศมองเห็นข้อบกพร่องในเรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมสิ่งต่างๆ จากผู้สั่งงานเป็นผู้ประสานงาน

แรมเซย์, และแมรี่ (Ramsey, & Mary 1990, p.19) ได้ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เรื่อง กระบวนการนิเทศแบบคลินิกจากสมาคมผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ พบว่า มีอุปสรรคและปัญหาอย่างมากในด้าน 1) การขาดแคลนงบประมาณ 2) ขาดแคลนสื่อ 3) ขาดความรู้ ทักษะในการนิเทศ และ 4) ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ทั้งขาดความรับผิดชอบ

เบคเกอร์ (Becker, 1991, abstract) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่มีปัญหามากที่สุด คือ การจัดบุคลากรสำหรับงานต่างๆ และปัญหารองลงไป คือ การนิเทศการศึกษา ส่วนปัญหาน้อยที่สุด คือการวัดผลการศึกษา

แอคเทรี (Agthe, 1992, abstract) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทของครูใหญ่และครูในด้านวิชาการ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ครูใหญ่และครูยอมรับว่างานปรับปรุงการสอนต้องจัดทำเป็นคณะโดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน 2) ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารมากกว่าทำหน้าที่นิเทศการเรียนการสอน 3) ครูใหญ่และครูมีความเห็นว่าโครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการจัดหลักสูตรในโรงเรียน 4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงบทบาทครูใหญ่จากการเป็นผู้สั่งงานเป็นผู้ประสานงานเป็นคณะมากขึ้น 5) มีการศึกษาทฤษฎีต่างๆ เพื่อแสวงหาวิธีแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อบริหารและพัฒนาหลักสูตร

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลทำให้การบริหารงานวิชาการตามหลักการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัย จึงศึกษา สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี และหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องต่อไป.